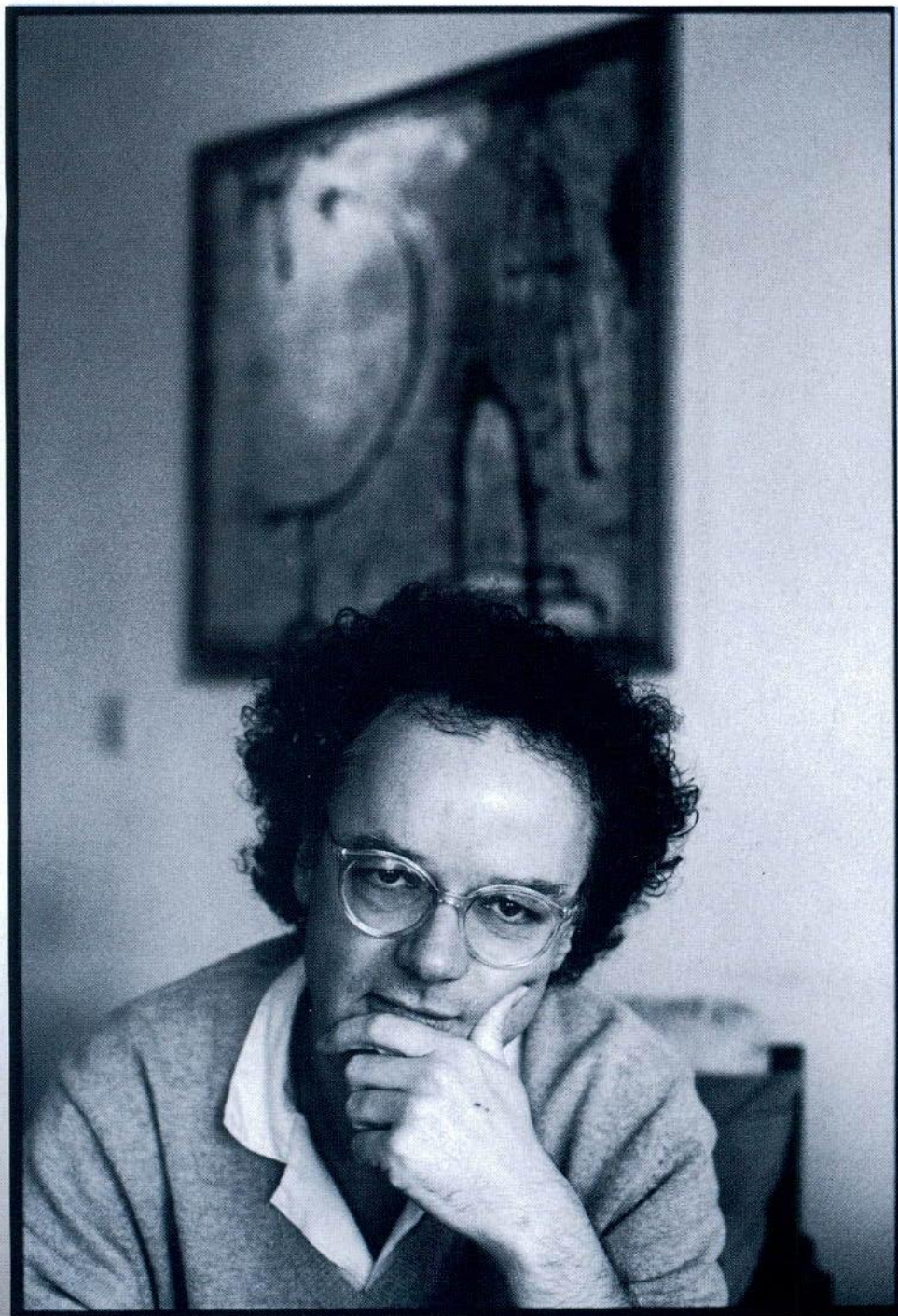

HUMANIST

UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND – november 1990 – NUMMER 11

**JAN BOR:
WE ZIJN DE LEEGTE KWIJTGERAAKT**

ZOEKTOCHT NAAR CULTUURVERANDERING

HUMANIST

UITGAVE VAN
HET HUMANISTISCH VERBOND

45-STE JAARGANG
NOVEMBER 1990
NUMMER 11

Redactie-adres

Postbus 114, 3500 AC Utrecht
Tel.: 030-318145
Sekretariaat: Martin de Zoete
(toestel 45)
Kantooradres: Oudkerkhof 11,
3512 GH Utrecht
faxnr.: 030-367104

Redaktie

Hes van Huizen (hfdred)
Ingeborg van Teeseling

Vormgeving

Hes van Huizen
Rik Tazelaar (Studio ID)

Druk

Brouwer Offset BV Utrecht

Aan dit nummer werkten o.a. mee

Bert Boelaars
Ingrid Cramer
Tom Janssen
Mieke Julien
Jac van den Oort
Jolke Oppewal
Chris Pennarts

Redaktiekommissie:

Peter Heisterkamp
Hans Martens
Bram Roozendaal
Marc Hermens

Abonnement

Een jaarabonnement kost f 30,-.
Bel 030-318145 (toestel 28)
Leden van het Humanistisch Verbond
ontvangen het blad gratis. Zie achterin
dit blad

Advertentietarieven

De tarieven van febr. 1988
zijn van kracht.
Op aanvraag verkrijgbaar

HET VOLGENDE NUMMER
VERSCHEIJNT HALF
DECEMBER. KOPIJ DAARVOOR
MOET UITERLIJK 21
NOVEMBER IN HET BEZIT VAN
DE REDAKTIE ZIJN.

(Ingezonden mededeling)

De Humanistische Stichtingen voor Huisvesting van Bejaarden te Coevorden en Emmen beheren elk een verzorgingscentrum.

Coevorden. Een verzorgingstehuis met 125 verzorgingsplaatsen en 66 aanleunwoningen.

Emmen. Een verzorgingstehuis met 112 verzorgingsplaatsen, 158 aanleunwoningen, 76 serviceflats en 65 beschutte woningen.

De gezamenlijke besturen roepen kandidaten op voor de functie van:

HUMANISTISCH GEESTELIJK RAADSVROUW/MAN

voor 24 uur per week
(elk centrum 12 uur)

Werkzaamheden:

- Het zorgdragen voor een aanbod van geestelijke verzorging ten behoeve van de bewoners;
- Het leveren van bijdragen ter bevordering van het leef- en werkklimaat, in samenwerking met directie en staf;
- Het houden van groepsgesprekken;
- Het bieden van ondersteunende activiteiten t.b.v. medewerkers.

Gevraagd:

- Bij voorkeur een afgeronde opleiding aan het Humanistisch Opleidingsinstituut;
- Flexibiliteit met het oog op het werkzaam zijn in twee verschillende tehuizen;
- Affiniteit met de problematiek van het ouder worden;
- Bereidheid te verhuizen naar de omgeving van Emmen/Coevorden.

Salariëring en arbeidsvoorwaarden op basis van de C.A.O. voor Bejaarden-tehuizen.

De aanstelling geschiedt in overleg met het Humanistisch Verbond, in samenwerking met mw. P. Hobbelman, coördinator GV-HSHB, tel. 030-318145.

Informatie over de functie kunt u verkrijgen bij dhr. H. Scholten, directeur van de Schans te Emmen, tel. 05910-24444.

Sollicitaties dienen binnen drie weken na het verschijnen van dit blad gericht te worden aan de gezamenlijke besturen, t.a.v. dhr. C. Lemstra, de Hietbrink 72, 7824 XT Emmen.

(INGEZONDEN MEDEDELING)

Schenkt u uw gehele nalatenschap
aan de Stichting Steunfonds
Praktisch Humanisme?
Dan treedt de Stichting automatisch
op als uw executeur-testamentair.

Als u de Stichting een deel van uw nalatenschap schenkt, is het verstandig in testament of codicil een executeur-testamentair (bv. het Steunfonds) te benoemen.

Meer informatie hierover bij het Steunfonds, mevrouw M vd Lans, 030-322786.

OP ZOEK NAAR NIEUWE VORMEN VAN MORAAAL TEGEN CRIMINALITEIT

Als een Nederlander 's nachts wakker ligt, is dat niet zozeer uit bezorgdheid voor het milieu of gezondheid maar in de eerste plaats uit angst voor inbrekers, aanranders of geweld op straat. We blijken ons vooral zorgen te maken om de toename van wat wel 'de kleine criminaliteit' wordt genoemd. Dit blijkt uit recent onderzoek, en daarom genoeg reden voor beleidsmakers om zich druk te gaan beraden over een effectieve aanpak. Eén van de politici die alert reageerden, was premier Lubbers. In Nijmegen verkondigde hij dat 'de nadruk tegenwoordig te eenzijdig ligt op rechten in plaats van op rechten en plichten'. De minister-president stelde voor om wetovertreders veel zwaarder te gaan straffen.

Een ambtenaar van het departement van Justitie, J.C.J. Boutellier heeft ook een theorie. In het blad 'Justitiële Verkenningen' schrijft hij dat volgens hem de ontkerkelijking in Nederland één van de belangrijkste oorzaken is van een vertienvoudiging van de criminaliteit sinds 1969. Hel en verdoemenis werken dus niet meer, we moeten op

zoek naar andere wapens, nieuwe vormen van moraal om de criminaliteit te bestrijden.

Zou misschien de humanistische levensbeschouwing hier iets bij kunnen dragen? Daarvoor richten wij ons naar Piet Thoenes, hoogleraar emeritus in de sociologie, die over dit onderwerp laatst een lezing hield op een bijeenkomst die werd georganiseerd door de Haagse afdelingen van HV en Humanitas.

Piet Thoenes staat sympathiek tegenover de opvatting van de criminoloog Bonger dat de stijging van de criminaliteit vooral het gevolg is van maatschappelijke verhoudingen die aan het veranderen zijn. Volgens Thoenes is de huidige Nederlandse samenleving redelijk stabiel, maar wordt door de effecten van emancipatie en individualisering steeds heterogener. Besloten gemeenschappen als de kerk, het gezin en het dorp worden meer en meer opgebroken. De tijd van de onderlinge zorg lijkt voorbij. Men is vooral zelf verantwoordelijk voor de inrichting van het eigen leven. Dat zijn op zichzelf ontwikkelingen die aardig passen in de visie van

humanisten. 'Maar,' vraagt Piet Thoenes zich vervolgens af, 'kan iedereen die verantwoordelijkheid wel aan?' In een samenleving die zo snel verandert, leidt de ideologie van 'ieder voor zich' al gauw tot een 'survival of the fittest'. Daardoor ontstaat een voorhoede van kansrijken en een achterhoede van kansarmen. Daartussen een kloof. Ontwrichting van de samenleving ligt op de loer als dan ook nog oude normen en waarden verdwijnen en veel mensen hun eigen normen gaan stellen.

Kan het humanisme misschien iets aanreiken waar die meneer Boutellier naar op zoek is? Piet Thoenes matigt zich op die vraag geen stellig 'ja' aan. Wel ziet hij een duidelijk verschil tussen enerzijds het mensbeeld dat in confessionele en conservatieve opvattingen ligt en anderzijds de humanistische visie op de mens. Piet Thoenes: 'Confessionelen beschouwen de mens als zondig en ook de conservatieven gaan uit van een pessimistisch mensbeeld. Daarom moet volgens hen de mens door regels en straffen in bedwang worden gehouden, anders doet hij slechte dingen.' Dit is ook wat Lubbers

stelt als hij voor zwaardere straffen pleit. Daartegenover staat de humanistische opvatting dat de mens in wezen goed is van zichzelf. 'In navolging van Rousseau en in de context van de Franse Revolutie gaan humanisten er vanuit dat de mens van nature tot het goede is geneigd. Bevoogding maakt mensen zwak en vrijheid doet hen goed,' aldus Piet Thoenes. Omdat humanisten het recht op zelfbeschikking zo belangrijk vinden (dat recht van mensen om zelf zin en vorm te geven aan hun bestaan - maar mét alle respect voor het zelfbeschikkingsrecht van anderen), zouden zij alles in het werk moeten stellen om die kloof tussen voor- en achterhoede in de maatschappij te verkleinen.

Zowel Boutellier als Thoenes zien trouwens een duidelijke samenhang tussen het ontbreken van sociale controle en de hoge criminaliteit. Reden voor Piet Thoenes om de onontkoombare vraag te stellen of we bereid zijn om meer controle toe te staan om de criminaliteit terug te dringen. 'Willen we zo hard kunnen autorijden als we zelf willen? Of accepteren we een inperking van die vrijheid door het instellen van een maximum snelheid? Accepteren we dan ook dat men ons aan die inperking van onze vrijheid zullen houden? Als we kiezen voor een maximum aan persoonlijke vrijheid, kiezen we ook voor een publiek domein (zoals voetbalvelden, stations en de straat) waar niemand verantwoordelijk voor is. Dan moeten we die toenemende criminaliteit dus ook accepteren. Maar we kunnen er ook kiezen voor meer controle ten koste van een stuk van onze vrijheid. Maar kiezen moeten we.'

Ingrid Cramer

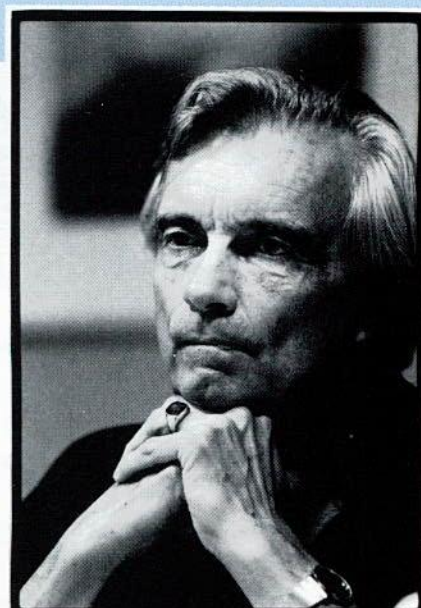
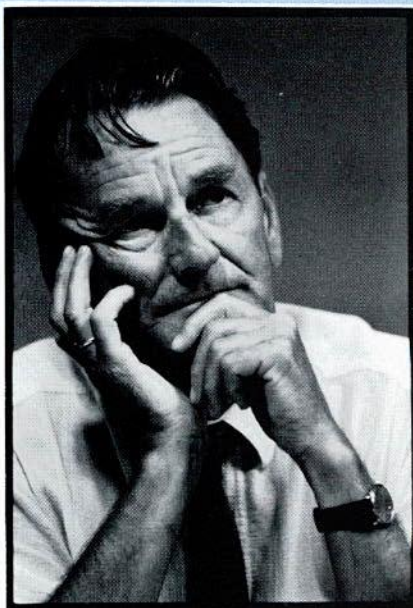
**IN HET VOLGENDE, SPECIALE
KERSTNUMMER VAN DE HUMANIST:**

**GELOVEN IN TWIJFEL
EN TWIJFEL IN GELOVEN.**

**MET O.A. EEN BOEIEND DEBAT TUSSEN
HARRY KUITERT EN JAN GLASTRA VAN LOON.**

HET NUMMER ZAL HALF DECEMBER VERSCHIJNEN

Oratie hoogleraar Ilja Maso

Op dinsdag 20 november zal Ilja Maso zijn ambt van gewoon hoogleraar aan de Universiteit voor Humanistiek in het openbaar aanvaarden door het uitspreken van zijn rede met de merkwaardige titel 'Over over de methode'.

Ilja Maso wil met deze rede proberen de verhandelingen over welke wetenschappelijke methode dan ook, te overstijgen. Daarbij gaat hij uit van het 'Discours de la méthode' van Descartes dat in 1777 onder de titel 'Over de methode' in het Nederlands verscheen. Maso wil met deze oratie een aanzet geven tot een filosofie van de methode.

Nog kaarten voor Socrateslezing 1990

Voor de Socrateslezing 1990 die gehouden wordt door Rob Tielman zijn nog toegangskaarten beschikbaar. Wilt u de lezing over de actuele kritiek op het humanisme bijwonen, dan kunt u de gratis toegangskaarten bestellen door een kaartje te sturen naar de stichting Socrates, Postbus 114, 3500 AC Utrecht. Graag vermelden dat het om de Socrateslezing gaat, uw naam en adres en het gewenste aantal toegangskaarten. Die worden u in de eerste week van december toegestuurd. De Socrateslezing 1990 vindt plaats op dinsdag 11 december om 20.00 uur in het Landelijk Humanistisch Centrum, Oudkerkhof 11 in Utrecht.

Meeste muurplantjes zijn hervormd

Muurplantjes zal je op een kerk van katholieke signatuur zelden aantreffen. Dit in tegenstelling tot de soms weelderige muurfloora die de oudere hervormde kerken vaak sieren. Is de voorkeur van deze planten misschien te verklaren uit een speciaal zintuig dat ze hebben om verschillen in het christelijke geloof te onderscheiden?

Helaas, de echte reden is helaas wat minder onwaarschijnlijk. De hervormden gaan alleen op zondag naar de kerk terwijl de deuren van de katholieke kerk vaak de hele week open staan. Dat betekent dat er in hervormde kerken minder wordt gestookt en daarom zijn hervormde muren vochtiger dan katholieke muren. Dat maakt de keus voor de muurplant eenvoudig: hij gedijt nu eenmaal beter in een vochtige omgeving! (Bron: Trouw)

HOM-delegatie niet optimistisch terug uit Midden-Amerika

Als we dit werelddeel, waar iedereen zich tien jaar heel druk over heeft gemaakt nu laat vallen, kunnen we het net zo goed onder water laten lopen.' Geen optimistisch geluid. En optimistisch is Wim Bertens ook niet als het gaat om de situatie in de landen van Midden-Amerika. Hij kan het weten, hij was jarenlang ambassadeur in deze regio. Onlangs keerde hij uit Midden-Amerika terug als lid van een de HOM-delegatie.

Het was de derde keer dat het Humanistisch Overleg Mensenrechten (HOM) een missie naar Midden-Amerika stuurde om de mensenrechtensituatie te peilen.

Belangrijkste conclusie van de delegatie is dat Midden-Amerika in het vergeetboek van met name Europa en de Verenigde Staten dreigt te raken nu alle aandacht is gericht op Oost-Europa en het Golf-gebied. Daardoor komt de economische hulp waar de Middenamerikaanse landen op rekenen, niet op gang. Die hulp hebben ze juist hard nodig. De wanhopige sociaal-economische situatie lijkt uitzichtloos als er geen stroom van ontwikkelingshulp uit Europa en de Verenigde Staten op gang komt.

Nee, de delegatie keerde zeker niet optimistisch terug van de reis van twee weken door Guatemala, Honduras, El Salvador en Nicaragua. Wel kon men een lichte verbetering constateren in de situatie van de mensenrechten. Zo kon veel openlijker over mensenrechtenkwesties worden gesproken dan de voorgaande delegaties ervoeren.

Eind dit jaar zal het rapport verschijnen waarin de delegatie haar bevindingen met conclusies en beleidsaanbevelingen publiceert. Dit rapport zal worden aangeboden aan het Nederlandse en Europese parlement. (HvH)

(Ingezonden mededeling)

Op zaterdag 24 november organiseert de Vrije Universiteit ter gelegenheid van haar 22e lustrum het symposium

(niet) te geloven

over de spanning tussen geloven en denken

Het geloof in God en het wetenschappelijk-denkend bezig zijn met wat wij feitelijk ervaren en waarnemen, staan volgens velen op gespannen voet met elkaar. Voor sommigen is de geloofshouding intellectueel onmogelijk. Anderen vinden dat het geloof een zingevend perspectief is gebleven of geworden.

Ochtendprogramma:

Opening door dagvoorzitter dr. S.J. Noorda.

Lezing door prof.dr. H.S. Versnel (Rijksuniversiteit Leiden):

'Geloof het of niet. Over de absolute willekeur van het geloven'.

Op de lezing wordt gereageerd door prof.dr. Th. de Boer,

prof.dr. P. Kloos, prof.dr. D.M. Schenkeveld en dr. H.M. Vroom.

Middagprogramma:

Literaire en filosofische teksten over het thema, gezegd door de acteur Julien Schoenaerts.

Forumgesprek o.l.v. Violet Falkenburg tussen Judith Belinfante,

prof.dr. J. Kruithof, prof.dr. C. Sanders en dr. J. Veenhof.

Aanvang: 10.00 uur, einde ca. 17.00 uur.

Kosten: fl. 27,50 p.p. inclusief lunch. Inschrijving vindt uitsluitend plaats door dit bedrag over te maken op gironummer 524991 t.n.v. fiscus College van Dekanen VU.

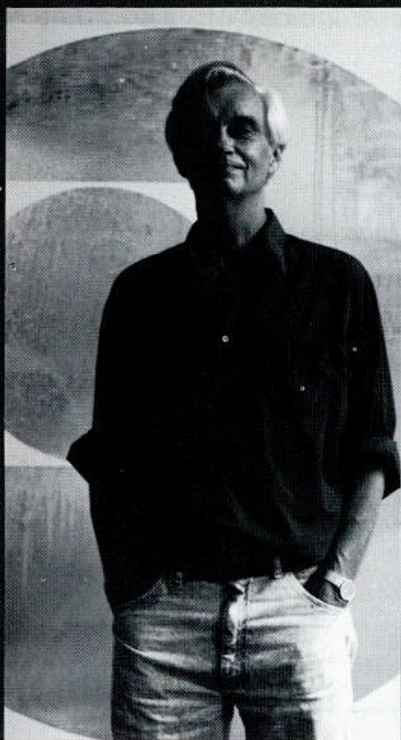
Maximaal 225 deelnemers.

Plaats: Auditorium Vrije Universiteit, De Boelelaan 1105, Amsterdam.

vrije Universiteit amsterdam

Tony van Verre ontmoet Jan Glastra Van Loon

Idealisme is een goede menselijke mogelijkheid waar ontzaglijk misbruik van kan worden gemaakt

Twaalf zondagochtenden was zijn stemgeluid te horen over zaken die hem in zijn leven hebben beziggehouden, maar ook die hem momenteel hevig interesseren. Zo heeft hij het over zijn jeugd in Indië, zijn student zijn in de oorlog, de naoorlogse jaren waarin de teleurstelling dat er niet iets nieuws van de grond kwam. Ook vertelt hij openhartig wat het betekent om politicus te zijn, de invloed van televisie die volgens hem meer manipuleert en vervalst dan onmaskert. Over straffen die meer kwaad dan goed doen, en over de rijkdom van spiritualiteit.

Zeer vele onderwerpen passeren zo de revue. Opvallend daarbij is zijn zoeken naar samenhang, naar evenwicht en synthese. En als er al een rood draadje door zijn teksten loopt, dan is het wel dat hij steeds terugkomt bij die oude formule van Socrates: het is belangrijker te weten wat je niet weet, dan te weten wat je wel weet. 'Want alleen vanuit het besef van dat niet kunnen weten, van dat niet kunnen bevatten kun je de betrekkelijkheid overeind houden van alle dingen die je doet, waar je in gelooft en waarvan je overtuigd bent,' aldus Jan Glastra van Loon in dit boekje.

In de loop van dit jaar zond de Vara in totaal twaalf radiogesprekken een portret uit van Jan Glastra van Loon, voorzitter van het Humanistisch Verbond. Op veler verzoek verschijnt deze maand een bewerkte versie van deze gesprekken in een boekje dat de titel draagt 'Tony van Verre ontmoet Jan Glastra van Loon'. In deze Humanist een voorpublicatie. Ook bieden wij de lezer in samenwerking met uitgever De Horstink de mogelijkheid om dit boek met korting aan te schaffen. U kunt hiervan profiteren door gebruik te maken van de bon in deze Humanist.

Wie bekijkt wat mensen in de loop van de geschiedenis van hun leven hebben gemaakt en probeert daar een eindoordeel over te vellen, die komt waarschijnlijk negatief uit, vaststellend dat die geschiedenis voortdurend meer ellende voortbrengt. Ik zit met het probleem dat ik niet zou weten hoe je dat eindoordeel zou kunnen vellen. Ook al stelt iemand zich wat dat betreft nog zo bescheiden op en beseft hij dat niet alles is te overzien, toch wordt op dit moment de conclusie getrokken dat het allemaal tot niets goeds leidt. Is dat een eindoordeel? Ik vind dat ik mij daarmee al veel te veel zou aanmatigen. Ik kan geen eindoordeel vellen, net zo min als ik een beginoordeel kan vellen. Ik zit er ergens midden in en als ik van dat punt uitga en ik vermenigvuldig wat ik zie naar verleden en toekomst dan zijn er momenten waarop verschrikkelijk veel mensen verschrikkelijk veel ellende beleven. Maar het blijft toch altijd maar een hele kleine minderheid die verlangt naar de dood. Die echt behoefte heeft om er een eind aan te maken. Dan ga ik mij zelf niet wijs maken dat ik beter zou moeten weten, dat ik onder een illusie leef, dat het allemaal toch niet zo negatief beoordeeld zou moeten worden. Ik heb geen eindoordeel daarover en ik vermoed dat er ook überhaupt geen eindoordeel te vellen is. Daarvan ga ik uit.

Ik ben een agnost, dat betekent dat ik ervan overtuigd ben dat ik niet genoeg kan weten om zulke oordelen te vellen. Ik vind mijn heel elementaire aandrift om te leven voldoende uitgangspunt om dat ook maar te blijven doen. Vanuit die vitale drift probeer ik er dan ook maar het beste van te maken. Niet als een driftige machtswellusteling of genotswellusteling, want dan zou ik natuurlijk op hetzelfde moment afstand doen van mijn vermogen om überhaupt nog een oordeel te vellen.

Het verband tussen de dingen die ik doe, geeft mij het inzicht dat ik als ik mij iedere dag bedrink, mijn vermogen om van het leven te genieten, om van het leven iets te maken, verminder in plaats van vermeerder. Ik zeg dit om één voorbeeld te noemen van de manier waarop je met je oordeel ook nog iets moet doen om met de zin voor je eigen gevoel te leven.

Iedere keer als je een portret probeert te maken van de geschiedenis van de mensheid, dan kom je op een somber beeld uit. Mijn uitgangspunt is dan: wees er je goed van bewust dat het jouw portret is en ga dan vervolgens nog eens na hoe je daarbij leeft. Niet vanuit dat portret en niet vanuit een onderdeel van dat portret, maar van uit jezelf, zoals je in je vel zit. Dat is niet hetzelfde als de geportretteerde.

Zodra je niet meer naar het plaatje kijkt dat er van de mensheid, de geschiedenis van de mensheid, de toestand van de wereld te maken valt, maar terugkomt bij jezelf als maker van dat beeld, kom je niet alleen terecht bij jezelf, maar kom je ook terecht bij jezelf in contact met anderen en in je omgang met anderen. Heb je te maken met wat die anderen voor jou betekenen, in het besef dat zij ook jou in hun levenswereld een plaats hebben gegeven. Ik kan dat niet van elkaar losmaken. Als ik dat strikt tot mijn lichamelijkheid beperk en als ik die anderen, met hun gevoelens en betrokkenheid bij mij, daar ook geen rol in laat spelen, zoals omgekeerd ik dat doe met hen, dan wordt mijn biologische bestaan ook weer zo'n plaatje. Op zo'n moment is de grote verleiding om je met een paar mensen in te kapselen en te zeggen: de rest van de wereld doet er niet meer toe. Of: alleen als het de

hele wereld raakt zijn mijn daden belangrijk. Het eerste wordt incestueus, provinciaal, navelstaanderig. Het tweede wordt fanatiek, wereldverbeterend. Ik heb eigenlijk nog meer angst voor wereldverbeteraars dan voor bekrompen mensen.

Mensen zijn in het algemeen bereid om hun horizon te verruimen, mits hun maar de mogelijkheid geboden wordt om dat te doen zonder hun hele leven te ontredderen. Maar het valt niet mee om wereldverbeteraars af te halen van hun ijver om de wereld te verbeteren. Integendeel, zodra je de probeert tegen te houden, zijn ze er nog eerder toe geneigd om jou uit te schakelen, dan om zichzelf te laten tegenhouden.

Het historisch uitgangspunt voor iedere beschouwing van de mens, de wereld, de geschiedenis, enzovoort, is waarneming van hele concrete dingen om je heen. Dat laatste kunnen we, moeten we niet verwaarlozen, maar mogen we nooit losmaken van ons zelf als concrete, individuele mensen, die betrokken zijn bij andere concrete mensen.

Idealisme is een goede menselijke mogelijkheid waar ontzaglijk misbruik van kan worden gemaakt. Zonder dat je dat beseft, want in beginsel is het mooi om idealen te hebben. Als je een ideaal hebt dan kost het moeite om te ontdekken dat je daar misbruik van kunt maken. Je moet telkens je zelf even tot de orde roepen met vragen als: loop ik niet te hard van stapel met mijn goede voornemens, mijn fantastische inzichten, mijn idealen, mijn dromen, mijn geloof? En we kunnen onszelf tot de orde roepen. Dat kunnen we als mensen op grond van ons zelfbewustzijn. Datzelfde zelfbewustzijn dat het ons ook mogelijk maakt om idealen te hebben. Je kunt niet zeggen: omdat ik zo gelovig ben, kan ik me zelf geen halt meer toeroepen. Neen, als je het één kunt, kun je ook het ander. Dat werkt beide kanten uit. Als je jezelf een halt kunt toeroepen, ben je ook in staat voor jezelf een ideaal te ontwerpen, een ideaal te koesteren. Ben je in staat een beeld te ontwerpen van de manier waarop je de verhoudingen waarmee je te maken hebt kunt verbeteren, waarom je beter met anderen, met jezelf kunt omgaan. Een beeld van kleine tot hele grootscheepse plannen.

Ik denk dat je het in een paar woorden kunt vangen: zonder idealen brengt een mens weinig menselijks meer voort, maar als hij het in een „isme” giet, al is het een idealisme, dan laat hij niet veel menselijks meer toe, noch aan anderen, noch aan zichzelf. Dit weer samenvattend kun je zeggen: idealen zijn mooi, maar idealisme is verkeerd.

Als ik aan de rooms-katholieke kerk denk, dan komt altijd dat beeld bij mij terug dat ik de eerste keer had toen ik in Rome de Pieterskerk zag. Ik ben daar heen gewandeld, heerlijk langs de Tiber en dan via die brede allee. In mijn perceptie had ik een verwachting van een kerkgebouw dat iets zou uitstralen van geheimzinnigheid, van mysterie. Wat je dan ineens voor je ziet is in feite niets anders dan een gigantisch, imperialistisch paleis, dat symbolisch twee vangarmen uitstrekt, als wilde het ieder die zich daar vertoont te pakken nemen. Het straalt wereldlijke macht uit op een manier die als zodanig prachtig is, maar in mijn ogen niet voor een kerk. Ik denk dat dat ook echt kenmerkend is voor de katholieke kerk in haar geheel.

Het is een instelling die in een machtsvacuüm in de vroege middeleeuwen, na het verval van het Romeinse Rijk, de stukken

heeft opgepakt die er op te pakken vielen. Je kunt historisch gezien niet anders zeggen dan dat de kerk toen een hele nuttige functie heeft vervuld. Maar die kerk van toen is op dit moment lang niet meer op haar plaats. We hebben onszelf in staten georganiseerd. We hebben daar in West-Europa en in de Verenigde Staten en nu ook in Oost-Europa democratische staatsvormen voor ontwikkeld. Die vormen horen bij een cultuur die vindt dat mensen zelf verantwoordelijkheden dragen, dat mensen niet alleen maar van boven af hun opdrachten, geboden en verboden meekrijgen. Maar de katholieke kerk is nog altijd een centralistisch, hiërarchisch en imperialistisch instituut, dat in mijn ogen op een hele merkwaardige manier aankijkt tegen zijn verantwoordelijkheid voor de mensen.

Als we om ons heen zien dan weten we dat de aarde als een ecologische basis overbelast wordt door de mensheid. Het belangrijkste daarbij is de groei van de bevolking die explosief toeneemt. Maar vanuit een hele oude leerstelling, overigens helemaal geen oorspronkelijk christelijke gedachte, verkondigt de kerk nog steeds dat de mensheid zich moet vermenigvuldigen en dat geslachtsverkeer alleen maar geoorloofd is als het dient ter vermenigvuldiging van die mensheid, die zichzelf op die manier het toekomstige leven op aarde onmogelijk aan het maken is. Het is een hele vreemde opvatting vind ik, ook omdat daarin de gedachte besloten ligt dat mensen alleen maar, zoals dieren, geslachtsverkeer mogen hebben om de soort in stand te houden. Die soort bedreigt sinds jaren zichzelf door zichzelf zo te vermenigvuldigen! Langzamerhand zou je in ieder geval verwachten dat die gedachte voor bijstelling vatbaar is. Maar neen, de hoogste gezagsdrager van de katholieke kerk gaat naar Indonesië en vertelt daar aan de mensen, die in overgrote meerderheid Islamiet zijn, dat ze niet aan geboortebeperving zouden mogen doen.

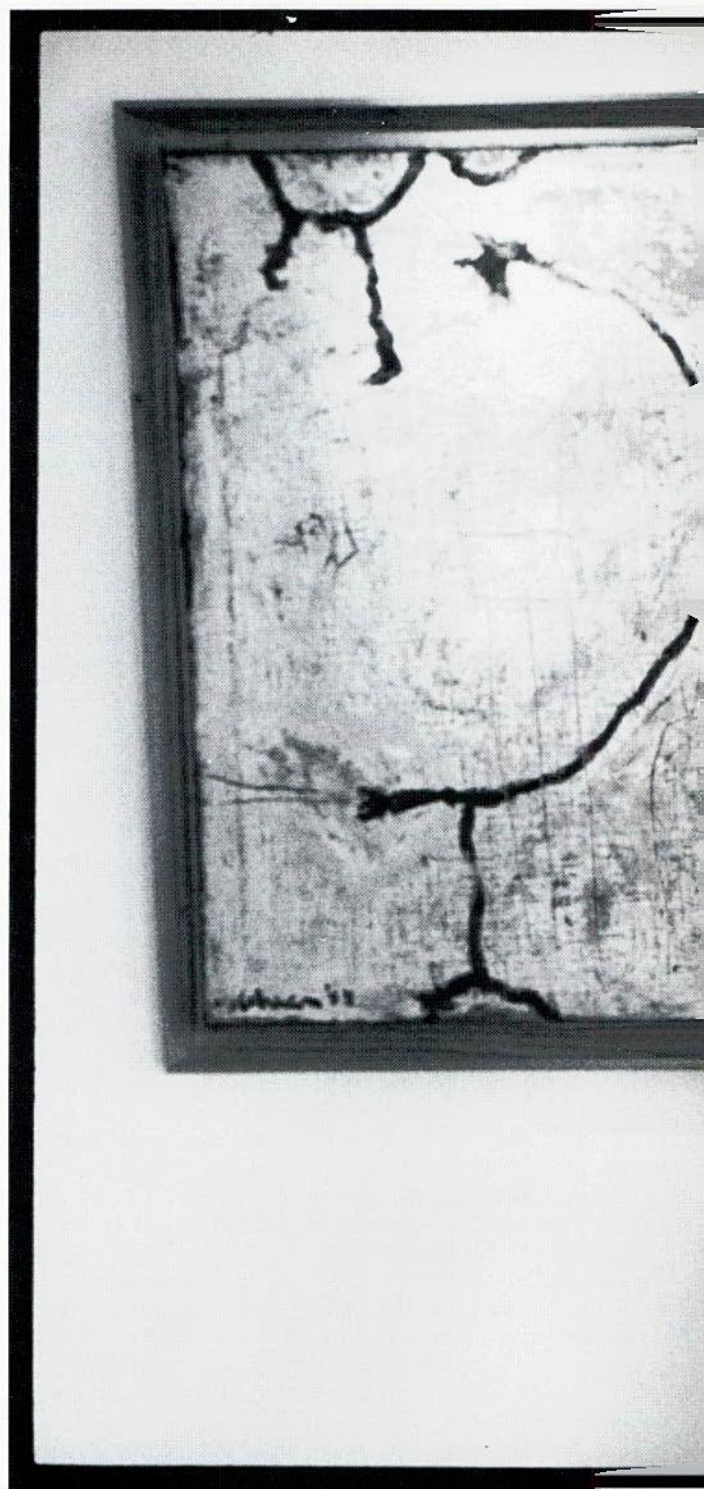
Dat grenst voor mij aan het niet meer toelaatbare. Zo mag je niet vanuit je historische gezag mensen toespreken in deze tijd, zonder ook maar een greintje van de gevolgen die daaruit voortvloeien voor eigen rekening te nemen.

Daar is nog heel wat aan te doen. Ik denk niet dat je iemand die zo spreekt aan kunt klagen bij enige instantie. Hij spreekt natuurlijk in de eerste plaats vanuit die hele fabriek, hij is niet alleen degene die zo spreekt, maar het zijn al degenen die hem dragen. En ik vind dus eigenlijk dat je alle katholieken moet aanspreken op deze uitspraken en zeggen: willen jullie nou eens gezamenlijk je er op bezinnen of dit nog langer kan. Hoe zeer je ook in je eigen kader vindt dat je moet gehoorzamen en luisteren naar die hoge gezagsdrager, je bent er allemaal individueel mede verantwoordelijk voor. Degene die ik aanspreek is niet de hoogste gezagsdrager, maar zijn degenen die hem dragen.

De Humanist heeft in de loop van de jaren een aardige traditie opgebouwd om de lezers te stimuleren na te denken over mens en wereld. Meestal deden we dat door interessante mensen aan het woord te laten die vanuit hun vak bezig zijn met het formuleren of in praktijk brengen van ideeën.

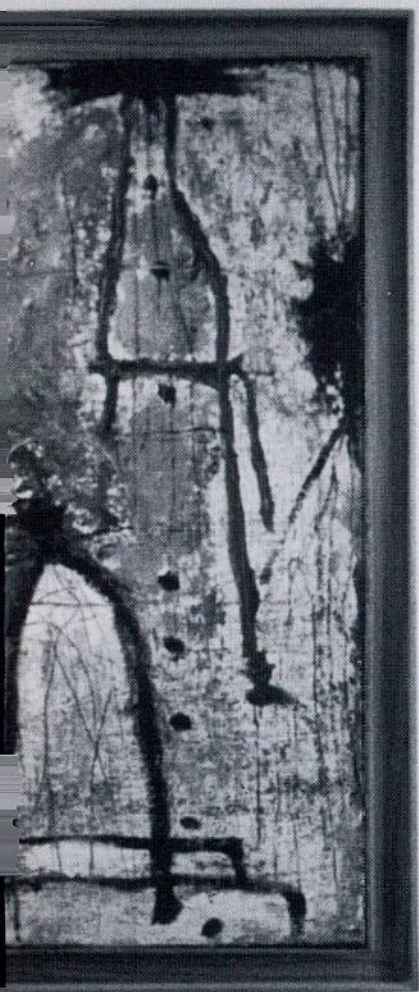
De laatste tijd is door deze gesprekken het gevoel gegroeid dat er iets aan het veranderen is in de samenleving. Er lijkt iets aan de hand, er hangt iets in de lucht. Maar wat? Misschien is het wel dat wereld kleiner en kleiner wordt. In het Journaal kunnen we zien wat er diezelfde dag in een land in Afrika gebeurde. Maar brengt het de mensen daar en de mensen hier ook dichterbij elkaar? Begrijpen we elkaar ook echt beter door? En hoe reageren we op de toenemende dreiging van oorlogen en milieurampen? Er heerst hoop, maar is dat wel zo terecht? Zitten we op de goede weg of moet het toch eigenlijk allemaal anders?

De Humanist ging op zoek en kwam uit bij de bron van veel gedachten: de filosofie. Daar ergens moet zo niet het antwoord, dan toch wel de herformulering van de vraag te vinden zijn. Regelmatig zullen we u kond doen van het resultaat van onze zoektocht. In dit nummer beginnen we bij het begin. Dicht bij huis. Een jonge Nederlandse filosoof, die voorzichtig en toch met overtuiging zijn licht laat schijnen over dilemma's en mogelijkheden. Jan Bor, 43 jaar en schrijver van boeken onder meer 'Bergson en de onmiddellijke ervaring' en mederedacteur van '25 eeuwen filosofie'. Wat is zijn visie?

JAN BOR: WE ZETTEN STEEDS ACHTER HET IDEE DE CULTUUR VERDER

ZOEKTOCHT NA

Foto's: Chris Pennarts

MEER VRAAGTEKENS VAN DE WETENSCHAP DIE ORUIT ZAL HELPEN

EN CULTUURVERANDERING

'Onder filosofen is een discussie gaande over de vraag of onze cultuur mogelijk aan het veranderen is. Vroeger geloofden we in een god of in goden. In het magische. Als er iets fout ging - bijvoorbeeld een natuurramp - dachten we dat god kwaad op ons was en zich wreekte. Sinds de zestiende eeuw zitten we in wat 'De Moderne Tijd' wordt genoemd, uitmondend in het Verlichtingsdenken. Een reactie op het religieuze en mythische denken van daarvoor. Geboren vanuit de behoefte van de mens om zelf verantwoordelijk te zijn, zelf invloed te hebben. En niet meer alles te verklaren met god of bovennatuurlijke krachten. Religie verklaart niets. Daarom is dit Verlichtingsdenken voornamelijk gestoeld op het geloof in de wetenschap. Wetenschap bepaalt hoe we

over de werkelijkheid denken, bepaalt ons wereldbeeld. Geen goden meer die met ons doen waar ze zin in hebben, maar ervan uitgaan dat alles wat gebeurt een oorzaak heeft. En dat die te vinden is. Je kunt het zien als mensen het ergens over oneens zijn. De argumenten die tellen zijn de argumenten die met wetenschappelijk bewijs onderbouwd kunnen worden. 'Uit onderzoek blijkt dat...zoveel procent' hoor je dan mensen zeggen. En de anderen geven zich over. Want een wetenschappelijk argument telt altijd zwaarder dan je eigen mening.'

GELOOF IN VOORUITGANG

'Met de Verlichting is ook onze uiterlijke wereld sterk onder invloed van de wetenschap komen te staan. Je ziet het als je naar buiten kijkt. Auto's, huizen, fabrieken, snelwegen. Want onderdeel van Het Moderne Denken is een groot geloof in vooruitgang. Beter, verder, groter, meer. En ik denk dat het dat geloof in vooruitgang is dat bij veel mensen verdwijnt. Omdat we kunnen zien dat we met die drang ons milieu, onze planeet aan het vernietigen zijn. Achter het idee dat de wetenschap de cultuur verder vooruit zal helpen, zetten we nu steeds meer onze vraagtekens. Wat bedoelen we eigenlijk met vooruitgang als die Auschwitz, Mao en Stalin heeft opgeleverd? En waar is de mens als autonoom wezen gebleven? We zijn raderen in de machine geworden terwijl de Verlichting toch uitging van het bijzondere van elk mens, van het ik. Laatst sprak ik in Japan met een Amerikaanse jongen die in Vietnam had gevochten. Hij vertelde van de verregaande depersonalisatie die daar plaatsvond. Iedereen werd bij aankomst kaalgeschoren en kreeg een uniform. Toen hij daarna met een heel rijtje jongens voor een spiegel in de houding stond, wist hij letterlijk niet meer wie hij was.

Wij allemaal lopen het gevaar dat we het produkt worden van een op hol geslagen technologie. 's Morgens met het autootje in de file, met al die andere vrijwel identieke mensen voor je en achter je. 's Avonds weer terug. Gereduceerd tot de inhoud van een stuk blik.'

DE ONMIDDELLIJKE ERVARING

'Er is nog een andere reden waarom we aan de wetenschap zijn gaan twijfelen en die ligt in onze ervaringen. We ervaren zoveel meer dan we wetenschappelijk kunnen vastleggen. We zien anders, we beleven de werkelijkheid anders dan wat we rationeel en dus wetenschappelijk kunnen beredeneren. En dat beïnvloedt ons denken en onze manier van kijken.

Heel duidelijk zie je het in de kunst. Kunst vertelt ons iets universeels, maar we hebben veel te lang geroepen dat het alleen de uiting van een privé-persoon was. We hebben kunst afgedaan als subjectief en dat is in het wetenschappelijk denken een vloekwoord. Daarmee duw je het weg, veroordeel je het, doe je het af als niet relevant. Zeg je dat het niets meer is dan een persoonlijke en dus gekleurde visie. Terwijl kunst wel degelijk iets vertelt over de werkelijkheid. En kunst

Alle universele pijn, liefde en angst kun je in kunst terugvinden. Een goed schilderij heeft het over een deel van de werkelijkheid. Bij Rothko zie je het lawaai van de wereld, bij Mondriaan het geloof in de geest

maakt een andere manier van kijken mogelijk. De filosoof Bergson noemt dat 'de onmiddellijke ervaring.' Een manier van kijken die je boven jezelf doet uitstijgen. Die niets te maken heeft met het willen inkaderen van wat je ziet, maar alleen met zien en daarbij een directe emotie hebben. Mensen zoeken in abstracte schilderijen altijd iets dat ze herkennen en dat is jammer, want het blokkeert het echte zien. Je moet je door een schilderij laten opzuigen, laten gebeuren wat er gebeurt zonder dat te willen beheersen. Het directe ervaren, daar gaat het om.

Onbevooroordeeld, niet bang voor wat er met je gebeurt als je kijkt. Laat je maar wakker schudden, laat je maar ontroeren. Wat is daar mis mee? Emotie is toegestaan. Niet zo bang zijn voor iets nieuws. Dat is wat kunst kan betekenen voor mensen.

We stellen in maatschappelijke discussies vast dat het anders moet. Milieuproblematiek, oorlogen, de verwording van de mens tot een rader in de machine. We komen langzaam tot de conclusie dat het zo niet werkt. Dus moet het anders. We zijn nu in

FOTO: CHRIS PENNARTS

de filosofie weer volop aan het denken over wat nou eigenlijk de beperkingen in ons denken, in onze uitgangspunten zijn. Een voorbeeld: iedereen gaat ervan uit dat hij een uniek mens is, een ik. Maar wat is dat eigenlijk? Wat we zien is dat 'ik' leidt tot eigenbelang, isolatie. En dat is natuurlijk ook het risico. Dat we alleen maar aan onszelf denken. En we weten waar dat op uitdraait, we zien de voorbeelden elke dag om ons heen. Aan de andere kant is het verlies van een eigen identiteit, wat dat dan ook mag wezen, net zo goed gevaarlijk. Want dat staat eigen verantwoordelijkheid in de weg en kan leiden tot cynisme.'

AANSCHERPEN GEWETEN

'Waar we volgens mij naar toe moeten is naar een wat meer boeddhistisch georiënteerde houding. Maar dat zeg ik heel voorzichtig, want ik weet heel goed dat die visie voortkomt uit mijn eigen ervaringen. Ik ben lang met Zen bezig geweest, heb zelfs een tijd in Japan gewoond om te kunnen

persoonlijkheid vind ik bijvoorbeeld Mondriaan. Een voorbeeld van een 'ik' is iemand als Luns. Bij hem gaat het om het middelpunt zijn en in de pas blijven en niet over sensitiviteit, luisteren, kijken. Respect is belangrijk; en mededogen als ik dat vreselijke woord mag gebruiken.'

NEGATIEF RISICO

'We zijn de laatste tijd, ook in de filosofie, beter aan het luisteren naar andere culturen. Dan kom ik toch weer terug op het Boeddhisme. De Zen-meester zegt: 'Kijk naar de plaats waar je twee voeten staan'. Dat betekent niet dat je naar beneden of naar jezelf moet kijken en nergens anders naar. Integendeel. Het betekent volgens mij dat je je bewust moet zijn. Van anderen, van de natuur, van je directe omgeving. Dichtbij, hou het dichtbij. Niet altijd maar ergens naar toe rennen, maar leven in het hier en nu. Goed kijken, goed luisteren. Ervaren. Weer dat woord.

Openheid. We moeten eens wat meer af-

wereld. Tot ons gebracht door een geniale vertaler.'

KUNST VERBINDT

'Het gevaar van onze manier van leven is dat we zoveel openheid uitsluiten dat alle emotie naar binnen slaat. We maken ons onze emoties niet eigen. Voor angst en ellende gaan we naar de psycho-therapeut, die het, hopen we, voor ons oplost. We willen er zelf niet aan, aan al die gevoelens waar we geen raad mee weten. Dus leggen we het buiten onszelf neer. Bij de dokter in het minst negatieve geval. En als we de angst en de haat helemaal niet meer kwijtkunnen, gaan we vechten. In of buiten een oorlog.

In de kunst kun je alle emotie zo zien. En het geeft je nog een handvat om er wat mee te doen ook. Het is vormgegeven, zegt iets tegen je. Alle universele pijn, liefde, angst kun je in kunst terugvinden. Een goed schilderij heeft het over een deel van de werkelijkheid. Bij Rothko zie je het lawaai van de wereld, bij Mondriaan het geloof in de geest. En alhoewel iedereen het anders zal benoemen, denk ik dat we toch allemaal hetzelfde zien. Dat kunst ons verbindt.

In de huidige maatschappij luisteren we wel naar verklaringen, maar geven het mysterie geen kans meer. En de existentiële vragen zijn we gaan zien als vragen voor de puberteit. Wat absurd is

begrijpen wat daar gebeurt. Zen gaat uit van het loslaten van het ikje in het besef dat je verbonden bent met alles om je heen. En dus ook in de wetenschap dat je verantwoordelijk bent voor alles en iedereen om je heen. Daarom kalft het boeddhisme het geweten - een afschuwelijke christelijke term - niet af, maar scherpt het juist aan. De Indiase filosofie heeft het over 'het ware zelf'. Het loslaten van alle egotripperij om ruimte te maken voor een groter besef. Vergelijk het met de kunst. Vroeger schilderden we potjes en pannetjes, koppen van belangrijke mannen en naakte vrouwen. Nu doen we dat niet meer, maar dat wil niet zeggen dat we de werkelijkheid uit het oog zijn verloren.

Er is een oud verhaal over Diogenes, de man in de ton. Over hem wordt verteld dat hij overdag met een lamp door Athene liep. Toen hem gevraagd werd wat hij deed, antwoordde hij: 'Ik zoek een mens.' Snap je? We zijn steeds meer op elkaar gaan lijken, alle echte individualiteit, of liever: authenticiteit is verdwenen. Mensen leven volgens een redelijk vastgelegd tramien. We worden niet meer opgevoed tot creatieve individuen. Originaliteit is uit den boze, want bedreigend voor het geheel.

Een nieuw soort denken, als daar sprake van is, heeft geen kritiek op individualiteit. Integendeel. Het heeft kritiek op verstarde individualiteit. Persoonlijkheid is prima, maar het ik is god geworden en dat is altijd gevaarlijk. Een eigenschap van persoonlijkheid is juist dat je open bent, zelf probeert na te denken, twijfelt. Een voorbeeld van een

stand nemen van woorden en de pauzes leren waarderen. Woorden gebruiken we om te begrijpen, te verklaren, vast te leggen. Daarmee gaan we naar mijn gevoel de mist in. We willen ermee beheersen. Terwijl we zouden moeten toegeven dat er dingen zijn die helemaal niet zegbaar zijn. We moeten onze eigen grenzen leren erkennen.

Woorden zijn prachtig, maar ze worden misbruikt. Ik begrijp wel waarom mensen bang zijn voor dat gebrek aan houvast. Ik begrijp wel waarom mensen bang zijn voor sensitiviteit. Omdat we bang zijn om onszelf te verliezen. Iets zomaar ondergaan is eng hebben we geleerd. We moeten ten alle tijden controle blijven houden. Op zich is dat natuurlijk oké. De zaken onder controle houden betekent dat je niet zoveel risico loopt. En als het gaat om negatief risico is dat prima. In een politiek gespannen situatie bijvoorbeeld kan dat oorlog voorkomen. De ellende is wel dat je daarmee ook uitsluit dat je iets heel moois ziet of meemaakt. We willen alles eerst bedenken voordat we iets doen. En daarmee rationaliseren we het weg.

Dat zie je ook bij de kunst. Mensen willen er pas naar kijken als het ze is uitgelegd en voorgekauwd. Al die duizenden mensen op zo'n Van Gogh-tentoonstelling gaan alleen maar naar de schilderijen kijken omdat ze verhalen over het leven van de man gehoord hebben en nu denken dat ze zijn werk begrijpen. En niets is minder waar, want dat werk gaat helemaal niet alleen over de mens Van Gogh. Het gaat over de werkelijkheid, de

Misschien zijn we op die manier in staat om weer terug te gaan naar het begin, naar de kern van alle dingen. Naar de belangrijkste vragen die er zijn en die we tegenwoordig nauwelijks meer stellen. Wie ben ik? Waarom ben ik hier? Wat

heeft dit alles voor zin? Waar gaat het eigenlijk over? Heel vroeger beantwoordden we al deze vragen met één antwoord: God. Het is de verdienste van de Verlichting dat dat opengebroken is, dat we naar meer reële antwoorden zijn gaan zoeken. Maar wederom hebben we de fout gemaakt dat we alles zijn gaan verklaren, dat we niets heel gelaten hebben van het mysterie. Wetenschappers komen met bewijzen voor theorieën als de oerknal en denken daarmee een redelijke verklaring te hebben voor het ontstaan van de wereld en later ook van de mens. Maar al die theorieën ten spijt blijft het natuurlijk een onverklaarbare zaak dat we er sowieso zijn en dat we doen wat we doen.'

TE GROF GEWORDEN

'In de huidige maatschappij luisteren we wel naar de verklaringen, maar geven we het mysterie geen kans meer. En zijn we de existentiële vragen gaan zien als vragen voor de puberteit. Wat absurd is. Het zijn de grootste vragen die er zijn. En het stellen ervan leidt tot een verandering van attitude is mijn stellige idee. Niet het zoeken van antwoorden, want dan zijn we weer aan het beheersen. Maar het bezig zijn met die vragen. Dat is belangrijk. De Verlichting had scherpe kritiek op de metafysica, het denken over dit soort hogere zaken, zal ik maar simpel zeggen. En dat was in zekere zin terecht, omdat dit denken gebruikt werd om God mee aan te tonen. Toch vraag ik me af of we het kind niet met het badwater hebben weggegooid. Want wat teveel verdwenen is is elke vorm van beschouwelijkheid, is nadenken en je verwonderen over de raadsels van het leven.

Zonder tot definitieve antwoorden te komen, natuurlijk. Nietzsche heeft God al doodverklaard en op goede gronden, dus daar hoeven we ons niet meer mee bezig te houden. Een stroming als de analytische filosofie maakt naar mijn mening echter de fout door te zeggen dat dit soort vragen volkomen zinloos zijn. Wellicht zijn ze dat ook, maar dat is nog geen reden om ze niet te stellen. Ik denk dat het bezig zijn met die vragen leidt tot een andere manier van denken en van omgaan met de dingen. We zijn te grof geworden.'

"Die vragen blijken ergens over te gaan, anders zouden we ze na zoveel duizenden jaren niet nog steeds stellen. Ze gaan over dingen die we willen wegdrücken, over zaken die groter zijn dan wijzelf. En juist daarom moeten we ermee bezig zijn. En we moeten niet zo bang zijn dat we daarmee teruggaan naar de tijd voor de Verlichting. We hebben wel iets geleerd, dat is het probleem niet. Wij, de mensheid, kunnen helemaal niet meer terug naar God als antwoord op alle vragen. Daarvoor is er teveel gebeurd, teveel nagedacht. Het grote gevaar schuilt juist in het niet nadenken op een andere manier over vragen die ons bezighouden. Dan glijden we af naar makkelijke antwoorden die ons door een of andere fundamentalistische gek worden voorgeschoteld. Maar dat geloof ik - of misschien moet ik wel

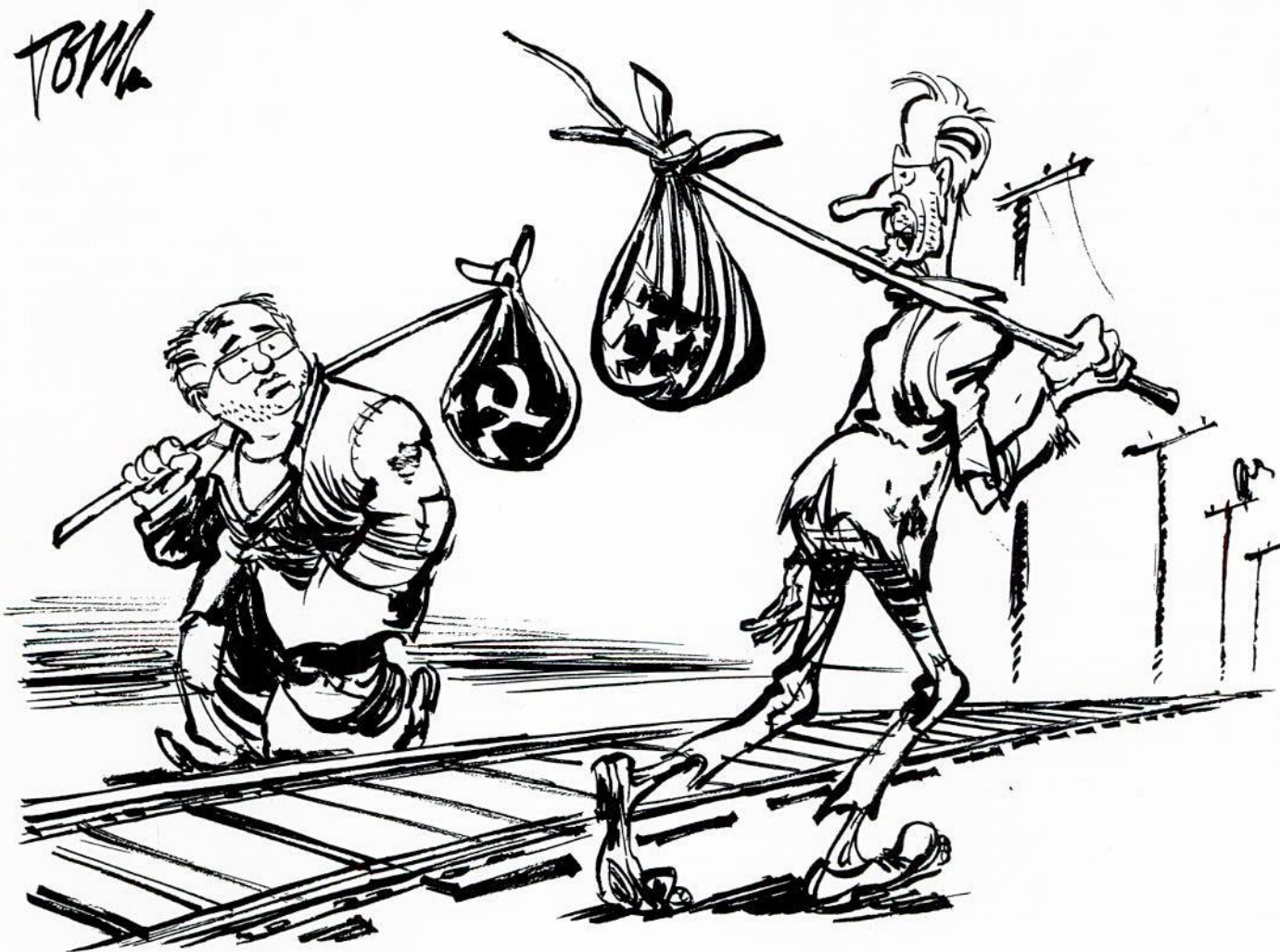
Wij, de mensheid, kunnen helemaal niet meer terug naar god als antwoord op alle vragen. Daarvoor is er teveel gebeurd, is er teveel nagedacht

zeggen: hoop ik niet. We zullen niet meer vervallen in dezelfde kinderlijke manier van denken. Daarvoor is de kritiek te machtig, te zinvol. Weet je wat Nagarjuna, één van de grootste boeddhistische filosofen, zegt? 'Het bestaat niet, noch kun je ervan zeggen dat het niet bestaat, noch kun je ervan zeggen dat het bestaat en niet bestaat.' Drie alternatieven die allemaal negatief zijn, zodat hij aangeeft dat je het niet kunt vatten. Filosofisch gezien een enorme prestatie. Maar ook los daarvan zeer waardevol. Hij geeft aan dat begrijpen niet mogelijk is, maar dat je er wel naar moet zoeken. En dat zoeken is belangrijk, omdat het een fundamenteel andere attitude is dan die we nu volgen.'

De schrijver Jan Willem van de Wetering zei ooit, ook al vanuit de Zen: het leven is zinloos en dat is een heel bevrijdende gedachte. 'Precies. Het enige dat je kunt vaststellen is dat je het niet weet. En dat is niet zo banaal als het klinkt. Het is nogal wat om te constateren dat je absoluut niet weet wie je bent en

waarom dingen gebeuren. Als je dat kunt doorvoelen en nog in leven bent, dan heb je voor mijn gevoel een dramatische hoogte bereikt. Die leegte, die zijn we kwijtgeraakt. We moeten zes weken op vakantie om weer enigszins om ons heen te kunnen kijken, om weer verse gedachten te krijgen. Leeg maken, jezelf wat afpellen. Dat heb je toch nodig om de zaken opnieuw te doordenken?

We zitten in een overgangsfase in onze cultuur. Het kan goed of fout gaan. Er zijn cultuurpessimisten, ook in de filosofie, die zeggen dat het hopeloos is. Dat mensen alleen onder dwang tot verandering te verleiden zijn. Dat er een politiestaat nodig is om mensen te dwingen tot een zorgvuldigere omgang met onze planeet, met onszelf en met elkaar. Ik ben nog steeds overtuigd van de veranderbaarheid van de mens. Ik denk dat de oplossing ligt in het veranderen van ideeën en van attitude. Maar het moet wel nu, anders vrees ik dat we eerder over de rand vallen dan we denken.'

**"TJA, HET LEVEN
GAAT VERDER".**

MAAR WIE LEEFT ER MET ZE MEE?

Als je je eigen kind verliest, valt er een grote stilte in je leven. Die vaak alleen maar beklammender wordt. Omdat veel mensen uit angst over te praten, liever wegblijven.

Maar zo'n verlies verwerk je niet zomaar. Daar heb je anderen bij nodig. En één daarvan bent u.

MEDELIJDEN HELPT NIET. MEELEVEN WEL.

SIRE

Publicatie aangeboden door dit blad in samenwerking met de Stichting Ideale Reclame.

Humus verschenen

Zo'n vier keer per jaar verschijnt Humus, het kaderblad van het Humanistisch Verbond. Sinds kort is het septembernummer verkrijgbaar. Het lijkt er op dat het blad - vooral bestemd is voor al diegenen die als vrijwilliger actief zijn - meer in z'n functie groeit van een blad dat veel en kort informatie geeft over wat er in de vereniging gebeurt. In dit nummer brengt HV-directeur Joost de Vries de lezer op de hoogte van de vorderingen over de koersbepaling van het HV, de als kritisch bekend staande afdeling Den Haag/Wassenaar gaat de barricaden op, een verslag van de IHEU-conferentie in Brussel, informatie over de kandidaatsstelling van hoofdbestuursleden en vele puntige aankondigingen van activiteiten de komende maanden. Dit nummer van Humus is gratis verkrijgbaar: tel. 030-318145.

Vrouwen aan de wieg van HV en humanisme

De komende landelijke HV-Vrouwendag zal plaatsvinden op 9 maart. Centraal staan dan de vrouwen die het humanisme en het Humanistisch Verbond mede groot hebben gemaakt. De landelijke vrouwengroep van het HV wil zo deze vrouwen de aandacht en waardering geven die zij verdienen. Daarom wil de groep graag informatie hebben over vrouwen die 'actief de humanistische levensbeschouwing hebben uitgedragen', waarbij vermelding van de verdiensten op prijs wordt gesteld. U kunt hiervoor contact opnemen met Margreet de Leeuw, Postbus 114, 3500 AC Utrecht, tel.nr.030-318145.

HVB-studiedag over vredesopvoeding

Samen met de Belgische humanistische werkgroep Conflictstudie houdt het Nederlandse Humanistische Vredesberaad (HVB) een studiedag over het onderwerp vredesopvoeding, op zaterdag 17 november in het Humanistisch Centrum Rotterdam (Provenierssingel 48). Aanvang 13.00 uur, zaal open om 12.30 uur.

Beide clubs zullen op die dag niet een tekst komen over het onderwerp met de titel „Meer kanten van dagelijks werk”. Hierin zullen de maatstaven aan de orde komen die spelen bij de opvoeding tot vrede vanuit een humanistische levenshouding. Op deze dag zal over deze tekst worden verdergepraat. Belangstellenden die zich voor 10 november opgeven, krijgen de ontwerp tekst toegezonden, plus de vragen die de opstellers nog

hebben. Schriftelijke opgave is mogelijk bij Mettha de Nachtegaal, Herikebrink 103, 7544 ET Enschede.

Jonge vrouwen in het HV

In Groningen is men bezig met het oprichten van een groep voor jonge vrouwen (tussen 25 en 35 jaar). Wie doet er mee? Het idee is om eerst samen van gedachten te wisselen over een onderwerp en daar dan een themadag of -weekend rond te organiseren. Voorbeelden van onderwerpen: Wat is emancipatie/feminisme?; Weerbaarheid, relatie-, leef- en woonvormen; vrouw en intuïtie en gelijkwaardigheid. Verdere informatie: Jet Jacobs, tel.nr. 050-142623

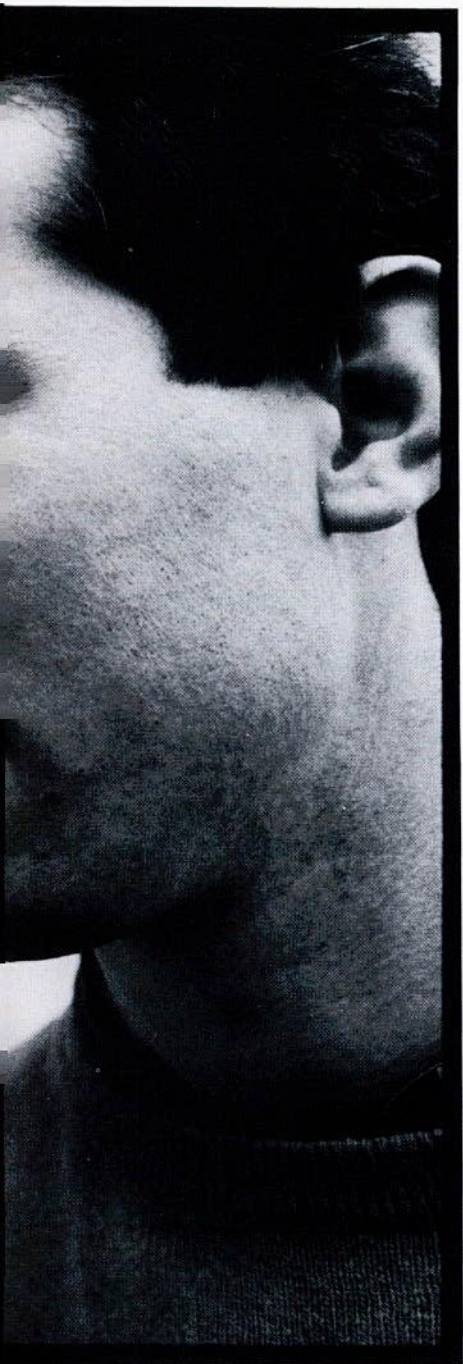

Dit jaar bestaat het humanistisch vormingsonderwijs 20 jaar, waarvan 10 jaar onder de paraplu van twee stichtingen. Momenteel volgen zo'n 30.000 kinderen op bijna 1000 openbare scholen, verdeeld over 250 gemeenten, humanistisch vormingsonderwijs (hvo). Of ze ook weten wat dat is? Koen van 12 heeft wel een idee: 'Een humaan is een mens, dus ik denk dat het te maken heeft met menselijk vormingsonderwijs.' Robbie zoekt de verklaring in een andere hoek: 'Humanisme komt van humor!', zo beweert hij stellig. Maar de kinderen zijn het met elkaar eens als zij hvo inhoudelijk beschrijven. Koen: 'We luisteren veel beter naar elkaar. In de eerste en tweede schreeuwden we gewoon door elkaar heen, want toen wisten we nog niet beter.' Rene: 'Je bent meer onder elkaar.' Nathalie: 'Je bent een keer voor jezelf. Bij hvo mag je alles zeggen, dus je kan je uitstorten. Eindelijk eens een vrij uurtje.' Robbie: 'Als we geen hvo meer krijgen, ga ik niet meer naar school want het is het leukste dat we hebben.'

De 30.000 kinderen die het hvo volgen, krijgen les van zo'n 350 hvo-geevenden. Deze hebben daarvoor een tweejarige part-time opleiding gevolgd die wordt verzorgd door de stichting HVO. Fred Wartna, zelf afkomstig uit de praktijk van het hvo, is sinds enkele jaren werkzaam bij de stichting en heeft zich daar voornamelijk beziggehouden met de ontwikkeling van een leerplan. Dat is inmiddels afgerond en zijn functie wordt nu ruimer geïnterpreteerd. Hij is momenteel bezig met het voorbereiden van vernieuwing van de opleiding, het bedenken van nieuw materiaal en het begeleiden van de uitvoering daarvan.

De hvo-geevenden zijn werkzaam als freelancer en zij worden betaald uit gemeentelijke subsidies. De stichting Beheer HVO zorgt voor de randvoorwaarden waaronder hvo gegeven kan worden. De stichting heeft, behalve een landelijke coördinator in de persoon van Pieter Maas Geesteranus, vijftig werkgroepen in het land. Deze werkgroepen

bestaan uit vrijwilligers en hebben drie taken. Zij vragen subsidies aan bij de betrokken gemeenten, verdelen de beschikbare uren over de hvo-geevenden in hun regio en verzorgen enquêtes om de behoefte aan hvo bij ouders te peilen. Zij zijn zo de 'handen en voeten van de stichting Beheer HVO' zoals Pieter het uitdrukt. 'Mijn taak is om die werkgroepen te ondersteunen in hun werk. Dat is vooral kadervorming en training.' Op 29 september werd het 20-jarig jubileum van het hvo gevierd in het Jaarbeursgebouw in Utrecht. Het was in alle opzichten een geslaagd feest. Vooral door het enthousiasme van de hvo-geevenden die in grote getale waren gekomen. Fred en Pieter waren uiteraard ook van de partij. Hoe kijken zij terug op die eerste 20 jaar? Wat waren - en zijn nog - de knelpunten op politiek, financieel, organisatorisch en inhoudelijk terrein?

Fred Wartna en Pieter Maas Geesteranus over 20 jaar humanistisch vormingsonderwijs

Pieter: 'De wet op het basisonderwijs geeft aan dat de gemeenten als bevoegd gezag van de openbare scholen in ieder geval ruimte en tijd moeten creëren waarbinnen kinderen levensbeschouwelijk onderwijs kunnen volgen. Het hvo valt daar onder. De wet geeft echter niet aan dat de gemeenten het levensbeschouwelijk onderwijs ook moeten subsidiëren. Gelukkig doen veel gemeenten dat wel, maar ieder op z'n eigen wijze. Je hebt daarom te maken met vier of vijf verschillende regelingen. Dat is knap lastig. Als het de werkgroep lukt om steeds weer duidelijk te maken aan de gemeente wat hvo is en wat het belang is van levensbeschouwelijk onderwijs, dan is het mogelijk om subsidie te verwerven en te behouden. Sommige gemeenten geven eerst wel een paar jaar subsidie en zetten die vervolgens weer stop. De afgelopen jaren zijn we bezig geweest om met zogenaamde AROB-procedures te gemeentelijke besluiten om de subsidie voor het hvo-onderwijs in te trekken, ongedaan te maken. Ondertussen is er ook jurisprudentie ontstaan bij de Raad van State waaruit blijkt dat gemeenten de subsidie niet zomaar kunnen intrekken. Toch moet een hvo-werkgroep een hoop doen: het organiseren van de ouders van kinderen die hvo-les krijgen en politici informeren over wat de waarde en het belang is dat in hun gemeente hvo wordt gegeven. Zelf hebben we geen financiële middelen om hvo-onderwijs te bekostigen. Dit in tegenstelling tot veel ker-

Pieter: 'Bijvoorbeeld Amsterdam. Daar is enkele jaren geleden de subsidieregeling voor het levensbeschouwelijk onderwijs ingetrokken door notabene een PvdA-wethouder. Tegelijkertijd werd in Amsterdam de decentralisatie ingevoerd en kwamen er in plaats van één gemeenteraad maar liefst zestien deelraden. Onze hvo-werkgroep daar moest dus opeens in plaats van met één ambtenaar met zestien gaan overleggen en zestien raadscommissies bezoeken. Dat is niet haalbaar, zeker niet met die ene formatieplaats die er is om al dat vrijwilligerswerk te ondersteunen. En dat ben ik dus! Ik word wel eens moe van die afhankelijkheid van beslissers. Voortdurend moet je je bestaan rechtvaardigen en verdedigen. Je bent vaak overgeleverd aan grilligheden omdat het beleid afhankelijk is van personen. Zo zat er in een gemeente een PvdA-mevrouw die niets met godsdienst te maken wilde hebben. Zelf was ze christelijk opgevoed en had geen beste herinneringen aan godsdienstlessen waar de dominee haar met de bijbel om de oren sloeg. Dat vond ze maar indoctrinatie. Dit jaar is er een andere mevrouw, ook van de PvdA die juist wel achter het hvo staat. Zij heeft zelf twee kinderen die hvo-les krijgen. Dit zijn twee voorbeelden van persoonlijke achtergronden. En daarop is het beleid gebaseerd. Het is willekeurig, en niemand wil graag afhankelijk zijn van willekeur.'

Fred: 'Wat ons ook dwars zit, is dat onze

ZOLANG WE TE MAKEN HEBBEN

MET DIE VERZUILING, ZITTEN WE IN EEN MOEILIJKE POSITIE

kelijke organisaties die soms tijdelijk zorgen voor godsdienstonderwijs op de scholen.'

CENTRALE REGELING

Fred: 'Wij zouden graag een centrale regeling voor het hele hvo hebben. Maar dat gaat in tegen het streven van de overheid om dat soort regelingen juist meer en meer door de gemeenten te laten bepalen. Wat dat betreft kun je zeggen dat we de stijl van regeren tegen hebben. Feit is dat die verschillende regelingen de vrijwilligers in de werkgroepen te veel energie kosten.'

opvattingen haaks staan op het idee van de klassieke verzuiling. Want eigenlijk zegt de wetgever: als je een humanistische school wilt oprichten, ga je gang maar! Als er belangstelling voor is, is dat mogelijk. Maar daar heeft het Humanistisch Verbond nooit voor gekozen. Het Verbond is tegen de verzuiling en voor levensbeschouwelijke pluri-formiteit. Maar in het Nederlandse onderwijssysteem is die klassieke verzuiling nog steeds heel dominant aanwezig. We hebben wel eens gedreigd met het oprichten van humanistische scholen. Maar dan zouden

we ook humanistisch rekenen moeten geven en een hele pedagogiek moeten ontwerpen. Het bestuur van het Humanistisch Verbond wil juist die pluriformiteit. Dus toen ontstond de constructie dat ouders en kinderen op de openbare scholen vrij konden kiezen voor hvo. Zolang we te maken hebben met die verzuiling, zullen we in een moeilijke positie zitten.'

HUMANISTISCHE SCHOLEN

Maar voelen jullie er niets voor om humanistische scholen op te richten?

Pieter: 'Nee, dat gaat in tegen de gedachte dat een school een ontmoetingsplaats moet zijn van kinderen met verschillende achtergrond en levensovertuiging. Zo'n ontmoetingsplaats geeft kinderen de mogelijkheden om zich te vormen als deelnemers aan een democratische en pluriforme samenleving. Als je dat weer gaat verzuilen, wordt die vorming eenzijdiger. Dan is de school geen ontmoetingsplaats meer.'

Fred: 'Als alle kinderen hetzelfde vinden en dezelfde achtergrond hebben, is er geen discussie meer en dan kun je geen hvo meer geven. Er moeten verschillen zijn. Hvo-geevenden hebben een gevoelige antenne waarmee zij de thema's die controversieel liggen in de kinderwereld, oppikken. Wij proberen die controversen aan de orde te krijgen door gebruik van bijvoorbeeld spellen, foto's uit de krant, gedichten, liedjes en fragmenten uit de jeugdliteratuur. Hvo-geevenden zijn daarmee heel creatief. Als wij humanistische scholen zouden oprichten, krijg je in plaats van die pluriformiteit een sektarische organisatie.'

Maar het zou de overheid wel veel meer geld kosten om humanistische scholen te betalen. Nu komen ze er goedkoop vanaf.

Fred: 'Maar wij willen helemaal geen humanistische scholen!'

En de overheid weet dat jullie dat niet willen.

Fred: 'Ja, maar dat is het probleem voor de overheid die nog vasthoudt aan die verouderde denkbelden van de verzuiling.'

Maar zo houden jullie een wankel financieel positie. Waarom vragen jullie niet aan ouders om te betalen voor het hvo dat hun kinderen krijgen?

Pieter: 'Dat doen we bewust niet. Het levensbeschouwelijk onderwijs op de openbare scholen moet voor ieder kind toegankelijk zijn.'

Ja, maar katholieken kunnen in de kerk nog een zakje ophouden. Waarom zouden humanisten niet ook af en toe een duit in het zakje van het hvo doen?

Pieter: 'We zijn geen kerk en als je via de kinderen de ouders gaat benaderen, is zo'n bijdrage al niet meer vrijwillig. En wij vinden dat de gemeenten het moeten bekostigen. Door zelf geld te werven, verlies je het argument dat de gemeenten er voor verantwoordelijk zijn. Zo is in Arnhem het feit dat de kerken voor financiering zorgen, één van

Fred: Wat we de komende tien jaar zouden willen bereiken is genoeg mensen opleiden tot hvo-gevende. Want het is leuk en zinvol werk

de redenen geweest om het levensbeschouwelijk onderwijs niet meer te subsidiëren.' Fred: 'Wel hebben we enkele jaren geleden het fonds 'Vrienden hvo' opgericht. Daar storten ouders maar ook hvo-geevenden en HV-leden, geld op. Dat gebruiken we om hvo-geevenden tegemoet te komen die veel moeten reizen omdat ze een groot gebied bestrijken.'

VEEL VROUWEN

Hoe zijn de verdiensten van hvo-geevenden?

Pieter: 'Zoals gezegd lopen de gemeentelijke regelingen erg uiteen en dus ook de financiële vergoedingen. Dat varieert van tien tot veertig gulden per uur. Dat is niet veel voor een vakleerkracht. Mensen geven hvo-les omdat zij zo hun idealisme vorm willen geven en omdat het ook nog wat verdient.'

Maar krijg je dan niet vooral vrouwen als hvo-geevenden? Want gehuwde vrouwen hebben vaak een echtgenoot die een aardig salaris heeft en dan verdient zij er nog iets bij. Maar als je kostwinner bent, ligt dat natuurlijk anders.

Pieter: 'Het zijn inderdaad vooral vrouwen die gehuwd zijn of een verdienende partner hebben. Of het zijn alleenstaande vrouwen die ook nog een andere baan hebben en dan één dag in de week hvo geven.'

Dat is wel jammer. Want het lijkt me goed als er mannen zijn die hvo geven.

Fred: 'Zeker. Van de hvo-geevenden is maar vijf procent man. Het vak wordt ook ten onrechte ondergewaardeerd. Met meer mannen bij het hvo zou het vak ook meer waardering krijgen, denk ik.'

En meer subsidie.

Fred: 'Zouden we dan speciaal mannen moeten werven? Die zullen juist allereerst vragen wat het schuift.'

Maar dat is toch een legitieme vraag. Want naarmate mensen ouder worden, kunnen ze zich vaak steeds minder veroorloven om alleen uit idealisme te werken.

Fred: 'Is dat niet een maatschappelijke wind die de laatste jaren is gaan waaien? Tien jaar geleden kon je nog heel makkelijk vrijwillig-

gers vinden. Nu veel moeilijker. En dan zijn hvo-geevenden geen vrijwilligers te noemen, want die verdienen nog iets. Soms kunnen we ook voor de hvo-werkgroepen onvoldoende mensen vinden. De groei van het hvo was vanaf 1980 explosief omdat vrijwilligers er met veel idealisme en enthousiasme hun schouders onder hebben gezet. Die mensen doen dat een aantal jaren maar stoppen op een gegeven moment, om heel begrijpelijke redenen. Nieuwe mensen krijgen is nu veel moeilijker.'

Voor een lage prijs stel je eigenlijk hoge eisen aan de kennis, het inzicht en de vaardigheden van hvo-geevenden.

Pieter: 'Ja, wij zouden dan ook wel wat meer wind mee willen hebben. Maar dat heb je niet in de hand. Dus we proberen hvo-geevenden zo goed mogelijk te ondersteunen. Bijvoorbeeld met een goed leerplan en met allerlei materialen.

HEEL VERSCHILLEND

Fred: 'Daarom proberen we ook zoveel mogelijk aan ondersteuning en begeleiding te doen. Collega's van mij werken in de regio en bezoeken regelmatig de feedback-avonden waar hvo-geevenden uit die regio ervaringen, ideeën en materiaal kunnen uitwisselen. Regelmatig worden ook regionale en landelijke bijeenkomsten georganiseerd rondom bepaalde thema's. Zoals bijvoorbeeld vriendschap en sexualiteit. Verder rei-

zen we het land af met 25 koffers, in elke zit een speciale vakbibliotheek.'

Het viel mij op hoe verschillend hvo-geevenden les geven. Van sommigen spreekt de stijl van lesgeven mij heel erg aan, maar van anderen krijg ik net zo de kriebels als van meneer de pastoor vroeger. Hoe selecteren jullie hvo-geevenden?

Fred: 'In het begin was wel de overeenkomst dat iedereen zo leuk met kinderen omging. Maar er was geen inhoudelijke overeenstemming over waar het nou eigenlijk om gaat. Reden om enkele jaren geleden te beginnen met het ontwikkelen van een leerplan. Dat was niet bedoeld om iedereen in een keurslijf te dwingen maar om materiaal te verzamelen en kaders te scheppen waarbinnen hvo-geevenden les kunnen geven. Want waar het in essentie om gaat is dat hvo bij kinderen zou moeten leiden tot de ontwikkeling van een levensbeschouwelijke identiteit. We proberen kinderen te stimuleren tot zelfstandig kiezen en zelfstandig antwoord geven op levensbeschouwelijke vragen. Wij hebben daar in het leerplan een hele didactiek voor gemaakt. Verder laten we de hvo-geevenden vrij in de invulling - dat staat hoog in ons vaandel. Zo is de keuze van onderwerpen en werkvormen aan de hvo-gevende zelf. De motor van de ontwikkeling van dat leerplan werd gevormd door zestien hvo-geevenden die al sinds 1980 lesgeven. Vanaf 1983 zijn zij gaan meedenken aan het leerplan.'

SELECTIE BELANGRIJK

En jullie werven nu nieuwe hvo-geevenden op basis van dit leerplan?

Fred: 'Zolang het leerplan nog niet helemaal rond was, wilden we het niet in de opleiding brengen. Dus die liep wel achter bij de ontwikkeling van het leerplan. Verder is het een korte opleiding van in totaal twee jaar, dus de selectie van mensen is belangrijk.

Je moet je in de humanistische gedachten-gang kunnen vinden. Verder kijken we naar de pedagogische en onderwijskundige achtergrond van iemand. Of ze al eens iets met kinderen hebben gedaan.'

Wijzen jullie wel eens iemand af?

Fred: 'Ja. Dat gebeurt dan tijdens het kennismakingsgesprek (de intake), de cursus of tijdens de stage. We raden mensen ook wel eens aan om te stoppen, of er wordt samen gekeken hoe het in het tweede jaar beter zou kunnen. Soms wordt ook wel besloten om het hele eerste jaar over te doen.'

Maar jullie hebben een tekort aan hvo-geevenden. Heb je niet de neiging om iedereen aan te nemen?

Fred: 'Dat hebben we wel eens gedaan, maar dat werkt niet. Als je je criteria gaat verlagen en mensen aanneemt die je beter had kunnen afwijzen, blijkt dat die mensen vaak na een half jaar of zo toch weg gaan. Dus verlagen we onze criteria niet. Maar het betekent dat we soms onze cursussen niet vol krijgen. Dat is een groot knelpunt. Dat is

wel wat we de komende tien jaar zouden willen bereiken: genoeg mensen om op te leiden tot hvo-geevenden. Want het is leuk, zinvol werk.'

DE H VAN HAVO

In het boekje 'Moet het zus, moet het zo. Bedenk het zelf da's hvo' worden vijf postu-laten genoemd. Daarna staat er: 'Deze op-somming wekt de suggestie dat de huma-nistische ideeën los van elkaar staan. Niets is minder waar. Juist de onderlinge samen-hang tussen deze ideeën vormt een huma-nistisch mens- en wereldbeeld.' Toen ging ik er eens goed voor zitten, want nu zou het komen. En toen kwam er niks.

Fred: 'Dat is een onderwijskundig dilemma. Soms wordt hvo-geevenden gevraagd wat nou die 'h' is van hvo. Die zit vooral in de achtergrond van de hvo-geevenden. We hebben er namelijk voor gekozen om niet te doen aan waarden-overdracht maar aan waarden-ontwikkeling. In het eerste geval breng je aan kinderen waarden over zonder die toe te lichten of te verhelderen. Dat gebeurde veel in het confessionele onderwijs, het onderwijs met de catechismus. Je kunt waarden ook overbrengen met een toelich-ting, maar wij hebben dus gekozen voor de ontwikkeling van waarden. Kinderen onder-zoeken dan zelf welke waarden er zijn en wat zij daarvan vinden. Dan moet je begin-nen op het schoolplein, bijvoorbeeld bij kin-deren die aan het voetballen zijn en de bal door een ruit trappen. Hoe denken kinderen daarover, wat zijn de verschillen van men-ing. Het is niet de bedoeling dat er dan consensus ontstaat, maar dat kinderen keu-zes doen.

Vanuit het onderwijs komt er de laatste tijd trouwens steeds meer belangstelling voor de humanistische visie op opvoeding en onder-wijs. Ook van ouders. We ontwikkelen ons steeds meer als onderwijskundig en pedago-gisch centrum. Zo geven we hvo op sommi-ge opleidingen voor onderwijzers (de Pa-bo's), zijn er al hvo-geevenden die lesgeven in brugklassen en ook in het speciaal onder-wijs. We willen dat verder gaan ontwikke-len en uitbouwen. Het beroep wordt steeds professioneler. We hopen dat het beroep van hvo-gevende in de toekomst steeds boei-ender en rijker zal worden.'

Pieter: 'Het komend nationaal onderwijsde-bat zal volgens minister Ritzen gaan over normen en waarden. En daar zijn wij toeval-lig al heel lang mee bezig. Krijgen we mis-schien ook eens de wind mee!'

Wilt u meer informatie over het humanis-tisch vormingsonderwijs, de plaatselijke werkgroepen en de stichtingen, dan kunt schriftelijk of telefonisch contact opnemen: Pedagogisch Studiecentrum HVO, Postbus 114, 3500 AC Utrecht. Tel.nr.030-318145.

Onder de titel 'Moet het zus, moet het zo? Bedenk het zelf, da's hvo!' verscheen on-langs een boekje over het hvo in de praktijk. Het boekje is geschreven door Marianne Hoogma en Hans Wansink en is voor f 15,- te bestellen bij het HVO.

Na 40 jaar is ontwikkelingshulp
op een echec uitgelopen.
Een herwaardering van
goede intenties is nodig

De leden van de Nederlandse evaluatiemissie waren gehuisvest in een smoezelig hotelletje. Al voor dag en dauw wekte de lokale vertegenwoordiger van de partner-organisatie hen met de woorden 'kameraden opstaan, we zijn bezig met een guerilla tegen de onderontwikkeling'. Diezelfde man had zich voor ontvangst van zijn buitenlandse geldschietters in een schamel jekkertje met bijpassende broek gestoken om zijn proletarische image wat aan te scherpen.

Met deze anekdote illustreert de antropoloog M. Vellinga in zijn bijdrage aan de bundel 'Humanisme en Ontwikkelingssamenwerking' één van de valkuilen waar particuliere organisaties in de Derde Wereld in kunnen lopen. Ze zouden zo graag de doelgroep, de armsten van de armen, bereiken. Maar weten niet hoe. Ze schuiven het probleem door naar hun contacten ter plaatse, die echter evenmin tot de doelgroep horen als zijzelf.

Ontwikkelingssamenwerking is toe aan een grondige herbezinning, zowel in de theorie als in de weerbarstige praktijk. De kloof tussen arm en rijk is na de afgelopen decennia niet kleiner op geworden. De armsten staan buiten spel. Bovendien is de wereld na de val van de Berlijnse Muur in een stroomversnelling geraakt, die oude ideeën rijp maakt voor de prullenmand. Het Westers model, waarin slechts het recht van de sterkste lijkt te tellen, ruikt onstuitbaar op.

De armen en het milieu dreigen het onderspit te delven in een wereld die uitgroeit tot één grote stad, met een paar luxe wijken en onafzienbare krottenwijken. Ook humanisten zoeken naarstig naar wegen om dit te voorkomen. Op verzoek van het HIVOS (Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking) en de HSN (Humanistisch Studiecentrum Nederland) hebben negen auteurs hun licht laten schijnen over de fouten uit het verleden en de perspectieven voor de toekomst. De bundel vormt een boeiende grabbeltje aan ideeën, waarin kritiek op het humanisme zelf niet wordt geschuwd.

HUMANISTEN MAKEN IN DE DERDE WERELD HUN HANDEN HOOGUIT IETS MINDER VUIL

Rob Brouwer

Geen van de schrijvers staat te juichen bij de nieuwe zegetocht van het Westerse model, nu het socialistisch alternatief in het Oostblok zijn langste tijd heeft gehad. De aloude tekortkomingen van het kapitalisme zijn te groot. De belangrijkste daarvan zijn de toenemende tweedeling tussen rijk en arm, de concentratie van macht bij een afnemend aantal grote bedrijven en de overbelasting van de ecologische draagkracht, waar overigens het socialisme ook geen antwoord op had.

De professoren Wertheim en Huizer, twee van de nestors van het wetenschappelijk denken in Nederland over veranderingen in de Derde Wereld, beschrijven treffend hoe de materialistische Westerlingen, in hun niets en niemand ontziende hang naar economisch gewin, hebben huisgehouden in ontwikkelingslanden. Het Hollandse koloniale beheer 'onthult een niet te overtreffen beeld van verraad, omkoperij, sluipmoord en laagheid', citeert Huizer uit het werk van Karl Marx.

Wertheim kan met een gerust hart citeren uit eigen werk. Veertig jaar geleden al wees hij op het eigenbelang dat steeds weer de beste en meest edele bedoelingen doorkruist. Hij hekelde de naïeve idealisten die dachten dat technische hulp en economische ontwikkeling op zichzelf het nastreven waard zijn. De hulp dient vooral om de afhankelijkheid van de Derde Wereld te bestendigen, meende Wertheim toen en nu. De rechterhand neemt met rente terug wat de linkerhand geeft.

RANZIGE GEUR

Maar de ideologie van de vrije markt heeft een langer leven dan haar critici wensten. Niet het verfoeilijke kapitalisme is aan zijn

innerlijke contradicties bezwaken, maar het verstarde socialisme. Het gaat ten onder aan de grenzeloze bedilzucht van de staat, het falen van de planning van bovenaf en aan het gebrek aan individuele vrijheid. Welk perspectief rest op economische gerechtigheid nu het maatschappelijk model met die pretentie in de praktijk heeft gefaald?

Het antwoord van beide geleerden op deze klemmende vraag heeft een wat ranzige geur. 'Wellicht kan de nieuwe ideologie uit de Sovjetunie helpen een wereldorde te smeden waarin ondersteuning van emancipatie meer is dan een frase,' besluit Wertheim zijn betoog. Hij hoopt op een convergentie tussen Oost en West. Op een fusie tussen partners, in plaats van de dreigende overname van de failliete boedel tegen een zacht prijsje.

Huizer vestigt zijn hoop op aanpassing van het socialisme, niet op democratisering van het kapitalisme. 'In China en vooral Oost-Europa worden pogingen gedaan om te hervormen en elementen van de vrije markt en het privé-ondernemerschap te integreren,' stelt de auteur hoopvol. Het Westen laat na om hervormingen, die net zo hard nodig zijn, door te voeren. Tien maanden na schrijven komt dit toekomstperspectief al knap gedateerd over, al houden de Chinese leiders nog stug vol.

VOORTDUREND HAMEREN

De meeste auteurs in de bundel zoeken het antwoord in sterkere aansluiting bij de basisorganisaties in de Derde Wereld. Minister Jan Pronk stelt in zijn nieuwe beleidsnota dat ruimte scheppen voor mensen om hun eigen toekomst te bepalen de essentie is van ontwikkeling. De humanistische bundel

participatie en emancipatie van individuen of basisgroepen. De Chileense geografe Valdes Subercaseaux put hoop uit het feit dat de dictatuur veel van haar landgenoten de ogen heeft geopend voor politieke repressie. Respect en tolerantie voor vrouwen en minderheidsgroepen in Chili zijn toegenomen.

Met de opnieuw beleden keus voor de armen is de crisis in het denken over ontwikkeling echter nog niet overwonnen. Dat zou wel erg gemakkelijk zijn. De boeiendste en spannendste bijdragen aan de bundel zijn die waarin de auteurs een stap verder gaan en de humanistische pretenties en praktijken aan een harde toets onderwerpen. Bijna zonder enige relativering zingt het humanisme volgens de filosoof Boele van Hensbroek overal ter wereld het liedje van de individuele zelfontplooiing naar Westeuropese model. 'De tonen van dit liedje zijn buiten de westerse cultuur niet onbekend, maar de melodie ligt daar minder goed in het gehoor. Daarvoor is een stevige portie Verlichtingsdenken in je culturele bagage nodig'. Boele van Hensbroek rekent hardhandig af met de mythe dat humanisten tegenwoordigers zijn in universele waarden. Ook een organisatie als HIVOS draagt wel degelijk iets uit en moet die boodschap niet wegstoppen uit angst voor cultureel imperialisme. Hij hekelt de tolerantie van de verzuilde maatschappij, waarin mensen elkaar vooral niet lastig willen vallen. Van echt respect voor de ander is dan geen sprake, meent Boele van Hensbroek.

Wie zich met ontwikkeling inlaat, maakt per definitie vuile handen. Want bemoeienis met ontwikkeling betekent streven naar ver-

Wertheim: Hulp dient vooral om de afhankelijkheid van de Derde wereld te bestendigen. De rechterhand neemt met rente wat de linkerhand geeft

sluit hier op aan met het voortdurend hameren op het belang van participatie, emancipatie, democratie, tolerantie en zelfrespect.

De econoom Cherrett waagt zich als enige in de bundel aan het ontwerpen van een nieuwe ideologie, een nieuwe mythe, gebaseerd op 'het mysterie van het niet-materiële', waarbij het hele menselijke ras blij moet zijn 'bewust deel uit te maken van dat ene systeem waartoe we behoren: de planeet aarde'.

In een groots visioen ziet deze eco-humanistische Lenin een verbond voor zich van de verworpenen der aarde en de intellectuele voorhoede, die al tot dieper ecologisch inzicht is gekomen.

EEN STAP VERDER

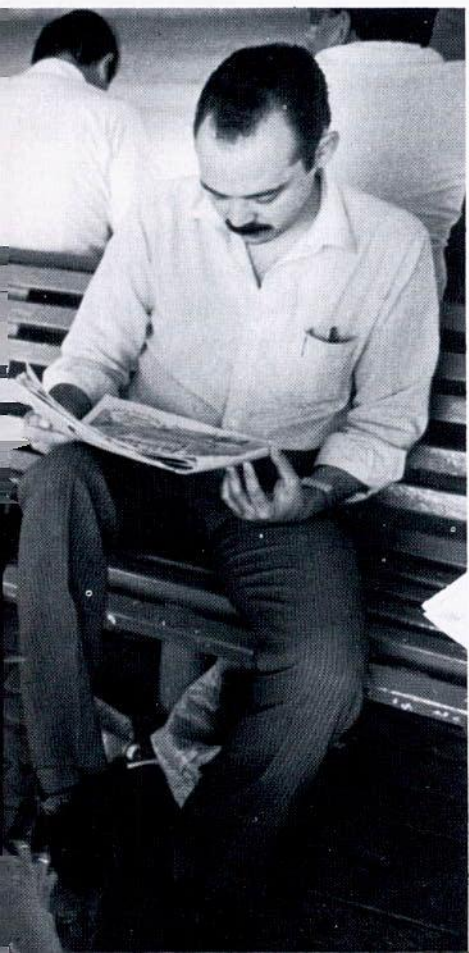
Andere schrijvers blijven meer met beide benen op de grond. Hedy d'Ancona pleit voor een democratie van onderop door par-

andering. Humanisten kunnen hooguit volhouden dat hun handen iets minder vuil zijn, dat hun boodschap beter is dan die van de Jehova-getuigen of van de rekenmeesters van het Internationaal Monetair Fonds.

Aan het eind van zijn betoog doet de filosoof een vertwijfelde poging het humanisme toch nog een mondiale inhoud mee te geven. 'De moderne maatschappij vereist personen en instellingen die creatief, zelfstandig en kritisch kunnen reageren op steeds veranderende omstandigheden. De humanistische levenshouding sluit hier bij uitstek op aan', schrijft hij. Maar ook deze formule lijkt bezield met een typisch Westers geest.

IDEALEN NIET WAARMAKEN

De kritiek van Vellinga is dichterbij de grond. De vraag of humanisten en andere westerse wereldverbeteraars zich wel of niet bezondigen aan cultuur-imperialisme laat hem koud. Wat hem steekt is dat ze in de

praktijk zo bitter weinig waarmaken van hun idealen en - zo mogelijk nog erger - dat ze die harde waarheid niet onder ogen durven zien.

De vier Nederlandse particuliere ontwikkelingsorganisaties (mfo's) waarvan HIVOS de kleinste is, evalueren hun projecten en partners in de Derde Wereld wel. Maar ze schermen de uitkomst ervan af naar de buitenwereld alsof het om staatsgeheimen gaat. Ze doen een beroep op goed vertrouwen. 'Wie zou het wagen iemand de FIOD op zijn dak te sturen die gerechtigheid in zijn vaandel heeft geschreven en welk een betere vlag is denkbaar voor een hulpplading naar verre kusten', aldus Vellinga.

De onzekerheid over het bereiken van de doelgroep noopt de mfo's het vraagstuk te delegeren naar partnerorganisaties in de Derde Wereld. Men praat daarbij over een 'volwassen' relatie, alsof het de verhouding betreft tussen een vader en een zoon die niet meer hoeft te zeggen wat hij met zijn zakgeld uitvoert. Zicht op de effectiviteit van het werk verdwijnt en het Nederlandse parlement kan zijn controlerende taak niet uitvoeren.

De auteur vindt dat de mfo's zich meer moeten toelagen op het werk waar ze goed in zijn. 'Ze zouden terug moeten naar het directe contact met de lokale bevolking uit de tijd van de paters en de dominees zonder het

ratjetoe van intermediaire organisaties waartoe ze nu zijn veroordeeld'. HIVOS is de enige van de vier die dat model benadert en Vellinga hoopt dat de organisatie een verdere groei buiten de deur weet te houden.

De bundel biedt geen blauwdruk voor een betere wereld. Daarvoor is de twijfel aan het eigen gelijk te groot. Na alle mislukkingen uit het verleden past bescheidenheid en bezinning. Maar de problemen in de wereld, met name de toenemende armoede en milieuvernietiging, zijn te groot om al te lang pas op de plaats te maken. Na de herwaardering van goede intenties - de ondertitel van de bundel - is het wachten nu op een strategie voor verandering.

Jolke Oppewal

'Humanisme en Ontwikkelingssamenwerking. Een herwaardering van goede intenties' verschijnt half november. Het boek is een uitgave van Nijgh & Van Ditmar Universitair in samenwerking met HIVOS en HSN. Winkelprijs: f 29,50, voor lezers van de Humanist f 25,50. Zie de advertentie elders in dit blad.

(Ingezonden mededeling)

Speciale aanbieding voor lezers van de Humanist:

Veertig jaar ontwikkelingshulp dreigt op een echec uit te lopen. Het westerse model rukt onstuitbaar op. Daarin telt voornamelijk slechts het recht van de

sterkste. De miljoenen armen in de wereld, het milieu en het cultureel zwakkere delen het onderspit. Het is tijd voor een grondige herwaardering van goede intenties.

In "Humanisme en Ontwikkelingssamenwerking" geven negen auteurs uit binnen- en buitenland hun visie. Vertrekpunt is een humanistische kijk op de wereld. Sleutelwoorden daarin zijn begrippen als democratie, participatie, emancipatie, zelfrespect en tolerantie. Gemeenschappelijk is het pleidooi voor de ontwikkeling van een tegendraads patroon waarin de mens centraal staat, respect voor de natuur uitgangspunt is en steun voor de armsten gecombineerd wordt met steun voor het cultureel zwakkere.

HUMANISME EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Een herwaardering van goede intenties

De auteurs:

drs. H. d'Ancona,
drs. P. Boele van Hensbroek,
drs. I. Cherrett,
prof. B.D. Desai,
prof. mr. J.F. Glastra van Loon,

prof. dr. G. Huizer, drs. X. Valdes Subercaseaux, dr. M.L. Vellinga en prof. dr. W.F. Wertheim.

Redactiecommissie: prof. dr. P. Thoenes, prof. dr. J.C. Breman, drs. P.H.J.M. Derkx en L. Schout.

Uitgave Nijgh & Van Ditmar Universitair i.s.m. HIVOS en HSN (Humanistisch Studiecentrum Nederland). Prijs in de boekhandel: f 29,50

Ledenprijs lezers de Humanist: f 25,50

Toezening van het boek volgt na overmaking van f 25,50 - dat is inclusief verzendkosten - op giro 716.000 van HIVOS, Den Haag o.v.v. "Bundel".

HIVOS

HUMANISTISCH INSTITUUT VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
RAAMWEG 16, 2596 HL DEN HAAG, TEL. 070-36.36.907, GIRO 716.000

Deel 8 en slot: Instrumenten

TOE VEREIST

Het gaat slecht met de natuur en met het milieu. Dat weten we wel, maar we willen nog niet echt aan de consequenties. Want dan moeten we er wat voor laten, moeten we ons denken en doen drastisch veranderen.

Een ekologische revolutie lijkt de enige mogelijkheid om te bereiken dat Nederland nog vele generaties mee zal kunnen. Daarvoor is het nodig dat er snel wordt ingegrepen.

Want later is te laat.

Reden genoeg voor de redactie van de Humanist om een serie artikelen te publiceren die systematisch informatie geeft over hoe het er nu voor staat. En wat we kunnen en moeten doen om uitzicht te hebben op een schonere toekomst.

De visie en standpunten in deze serie worden niet noodzakelijkerwijs gedeeld door het bestuur van het Humanistisch Verbond.

Tsjernobyl, Bhopal en Alaska. Bij die namen denken we aan recente milieurampen die grote, vaak onherstelbare schade veroorzaakten. Als die schade al is uit te drukken in geld, is het vaak een hele toer om de veroorzaker tot betalen te dwingen. Maar dat geldt niet alleen voor de grote rampen die wereldnieuws zijn. Bewoners van giftbelten, boe-

ME MILIEUCRIMINALITEIT ERTE OPSPORINGSDIENST

ren die hun veestapel verliezen door een vervuilend bedrijf in de buurt, bewoners rond vliegvelden die ziek worden van het lawaai – ieder slachtoffer van milieuvervuiling ondervindt hoe moeilijk het is z'n recht te halen. En wat is de economische waarde van een kolonie broedvogels of een wekje met orchideeën?

WESPENNEST

Al twintig jaar probeert de overheid consument en milieu te beschermen tegen schade, bijvoorbeeld door de Wet Milieugevaarlijke Stoffen en door bedrijven via milieuvergunningen te binden aan voorschriften. De uitbreiding van de Wet Algemene Bepalingen Milieuhygiëne met een aantal nieuwe hoofdstukken, waarvan het ontwerp nu ter discussie staat, gaat o.a. over vergunningen en algemene regels. Dit zal de tot nu toe geldende Hinderwet moeten vervangen. Bedrijven zullen voortaan één integrale milieuvergunning nodig hebben, waarin waterverontreiniging helaas niet is opgenomen. Er zijn ook wijzigingen met betrekking tot de handhaving van de bepalingen: iedere overtreding van de milieuvoorschriften kan voortaan met dezelfde middelen worden aangepakt: met bestuursdwang (het op kosten van de overtreder stopzetten van de illegale activiteit), door het intrekken van de vergunning en door het opleggen van den dwangsom. Ferme taal, die hoop geeft voor de toekomst.

Maar we moeten wel afwachten of er op een consequente toepassing mag worden gerekend.

Overigens zal ook de uitgebreide wet milieu- en produktieschade niet altijd kunnen voorkomen. Voor slachtoffers blijft er niets anders over dan via de rechter om schadevergoeding te vragen. Vaak lijkt dat sterk op porren in een wespennest. Want het aantonen van schuld van de dader is één, het verkrijgen van een vergoeding is twee. Bedrijven bestaan niet meer of zijn net failliet. Ook de overheid zelf ondervindt daar schade van: via de Wet Bodemsanering tracht zij via gerechtelijke procedures vergoeding te krijgen voor in het verleden ontstane schade.

AANSPRAKELIJKHEID

De milieu-organisaties willen een risicoaansprakelijkheid en verplichte milieuverzekering voor bedrijven en een milieuschadefonds.

Risicoaansprakelijkheid maakt degene die milieuschadelijke stoffen maakt, gebruikt of bewaart en daardoor milieuschade veroorzaakt, aansprakelijk voor eventuele schadegevallen. Dat leidt waarschijnlijk tot de behoefte aan een verplichte milieuverzekering, die slachtoffers de garantie biedt dat er daadwerkelijk schadevergoeding wordt uitgekeerd in gevallen waarin dat nodig is. Bedrijven zullen maatregelen nemen om hun premiekosten te drukken door schoner te gaan werken en zo de risico's te beperken. Een milieuschadefonds tenslotte biedt een oplossing voor gevallen waarin procederen of het verhalen van milieuschade problemen geeft omdat de dader onbekend is of zich niet heeft verzekerd.

LEVEN EN LATER LEVEN

Sinds 1972 kennen we een Fonds voor luchtverontreiniging, dat schadevergoeding uitkeert bij plotselinge schade aan bijvoorbeeld gewassen door luchtverontreiniging. Bij de uitbreiding van de Wet Algemene Bepalingen Milieuhygiëne met een hoofdstuk over financiële bepalingen had meteen zo'n algemeen milieuschadefonds ingesteld kunnen worden. Maar dat is helaas niet gebeurd.

Het Europese Milieubureau, waarin milieu-organisaties uit de EG-lidstaten samenwerken, heeft al in 1987 de Europese Commissie verzocht zo snel mogelijk een richtlijn over aansprakelijkheid voor alle vormen van milieuschade te presenteren. In juni 1989 is alleen een ontwerp-Richtlijn voor schade door afval voorgesteld.

MILIEUCRIMINALITEIT

Naast „kleine” milieucriminaliteit wordt „georganiseerde” criminaliteit op dit gebied een steeds groter probleem. De georganiseerde misdaad ziet sinds enige tijd een lucratieve bezigheid in illegaal transport en verwerking van giftig afval. Om de milieucriminaliteit als gevolg daarvan in te perken is een intensievere opsporing nodig. Alleen de politie met deze taak belasten is niet genoeg voor de handhaving van milieuwetten, zelfs niet door de aanstelling van de 350 extra rechercheurs die het Nationaal Milieubeleidsplan belooft.

Ook is een Milieu Inspectie- en Opsporings Dienst (MIOD) nodig. Andere beleidsterreinen van de overheid hebben allang hun eigen opsporingsdienst (ECD, FIOD, AID etc.) In tegenstelling tot het huidige Milieubijstandsteam kan een MIOD zelfstandig initiatieven nemen om op te treden tegen milieucriminelen. Nu steeds duidelijker blijkt dat milieudelicten onze samenleving veel geld kosten, moet de overheid stappen nemen om die kosten te beperken.

De tekst van deze serie is ontleend aan het boekje „Leven en later leven, pleidooi voor een schone toekomst”, een boekje dat werd uitgegeven door vier natuur- en milieuorganisaties: Natuurmonumenten, Natuur en Milieu, de Vogelbescherming en het Wereld Natuur Fonds. U kunt een exemplaar van het boekje bestellen door f 12,50 per exemplaar over te maken op girorekening 3150252 ten name van Milieubook te Amsterdam onder vermelding van „boekje Later Leven”.

RADIO

DE VERBEELDING

Iedere zondag,
9.03 - 9.30 uur, radio 1

11 november: 'De held met de duizend gezichten' van Joseph Campbell
18 november: 'Ali en Nino' van Kurban Said
25 november: De Griekse dichter Yannis Ritsos

FIER EN VROUW

Iedere woensdag, 12.30 - 13.00 uur, radio 5

Al vanaf 24 oktober en nog tot en met 5 december loopt op de woensdagmiddag de serie Fier en Vrouw: een reeks gedramatiseerde documentaires over vijf vrouwen die zich onmogelijk konden neerleggen bij het bestaan waartoe zij waren voorbestemd. De grenzen van het 'normale' vrouwenleven overschrijdend, ontdekten zij dat daarachter weliswaar geen hemel ligt maar wel een op zijn minst waardevol bestaan. Redactie en samenstelling: Dorothe Forman, Mieke Julien, Mientje Kleijer en Kees Vlaanderen.

Na Anne Sexton en Agnes Smedley volgen nog:
14 & 21 november: Chris Tchaikovsky, een in 1944 in Engeland geboren vrijbuiters, rebel en misdadiger die een ongeken- de carrière doormaakte in Engelse criminele kringen alvorens zij zich daarvan resoluut afkeerde.

28 november: Isabelle Eberhard, 'De Amazone van de Sahara' die na een weinig conventionele jeugd in Zwitserland verhuisde naar Algerije, waar zij Afrikaanse achterbuurten afstroomde, zich tot moslim bekeerde, op een paard door de woestijnen trok en uiteindelijk op 27-jarige leeftijd stierf door een dodelijke combinatie van verdovende middelen en tropische ziektes.

5 december: Christina, koningin van Zweden, die reeds bij haar geboorte de aanwezigen schokte door een vrouw te zijn en dat de rest van haar leven bleef doen, bijvoorbeeld met haar openlijk beleden rabiate afkeer van het huwelijk.

TELEVISIE

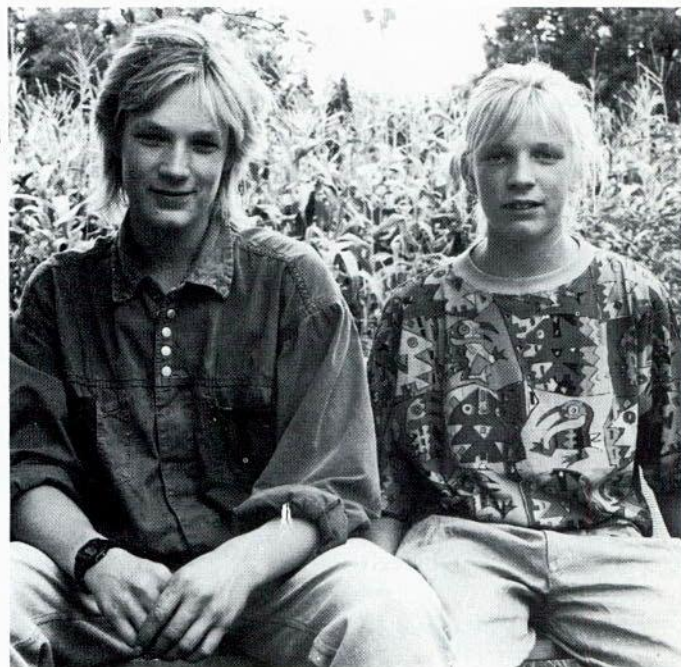
Maandag 19 november en 17 december
20.50 - 21.20 uur

YOY

In YOY - het nieuwe programma voor en over jongeren van veertien jaar en ouder - op 19 november: drie verhalen over 'een lege plek'. In januari van dit jaar kwam het broertje van Olivier (15) en Rosien (12) bij een verkeersongeluk om het leven. Twee jaar geleden overleed het zusje van Tessa (19) dat twee jaar daarvoor een verkeersongeluk kreeg. Ze raakte in coma en werd daarna nog lange tijd thuis verpleegd voordat zij stierf. Olivier, Rosien en Tessa praten over het verwerken van verdriet en de ingrijpende gevolgen die het verlies van een broertje of zusje heeft.

In YOY op 17 december het verhaal over de terugkeer naar Ma-

rokko na een jeugd in Nederland. YOY wordt gemaakt door Nelleke van der Drift en Eveline van Dijk.

Olivier en Rosien. Hun broertje kwam bij een verkeersongeluk om het leven.

Zondag 11 november
22.00 - 23.10 uur

CHILI, DE OVERGANG

Een film over militairen en andere Chileenen.

Op het moment van de overgang in Chili van dictatuur naar een gekozen regering, december 1989, onderzochten Frank Diamand, Melle van Essen, Gaston Ancelovici en Piotr van Dijk het denken en handelen van de Chileense militairen. Dat wil zeggen, zij die het regime van Pinochet steunden, en zij die tijdens de staatsgreep van 1973 de wettig gekozen president Allende trouw bleven - met alle gevolgen van dien. De zogenaamde democratische militairen staan dicht bij de 'andere Chileenen', die ook uitgebreid aan het woord komen. Zij getuigen van de gevolgen die bijna zeventien jaar dictatuur hebben gehad.

De filmploeg, die in december 1989 in Chili verbleef, maakte opnames op de verkiezingsdag, was aanwezig bij militaire bijeenkomsten onder leiding van Pinochet, bezocht militaire opleidingscentra en keerde met een Allende-getrouwe terug naar het presidentieel paleis. En ook

interviewden zij de nieuwe president Patricio Aylwin die onder meer zegt dat 'totale gerechtigheid alleen te vinden is in de andere wereld.'

Zondag 11 en 25 november en 9 december
21.30 - 22.00 uur

ISCHA

Drie nieuwe afleveringen van de vrijmoedige praatshow over actuele kwesties met spraakmakende gasten die dit seizoen klokslag iedere twee weken op zondagavond om half tien begint: Ischa dus.

Zondag 18 november (21.30 - 21.50 uur) en
Zaterdag 1 december (21.15 - 21.35 uur)

DE FAMILIE BAKKUS

In de laatste twee afleveringen van De Familie Bakkus wordt veel onthuld. Directe aanleiding daarvoor is een onsmakelijke affaire met twee hengstenballen. Wanneer blijkt dat zelfs Bakkus' testament onthullingen bevat verliest een ieder terstond zijn begeerigheid. Daarvoor in de plaats komt een reeks gewelddadigheden die niet langer alleen verbaal van aard zijn. Maar ook gewelddadigheden schen-

ken wel eens voldoening, zeker bij het spel dat 'De familie Bakkus' heet en zich tijdens een weekeinde afspeelt in een afgelegen huis.

Zondag 16 december
22.10 - 23.00 uur

NAGELATEN BETREKKINGEN

Juris Vics woont al vijfenveertig jaar in Nederland. In de zomer van 1990 keerde hij voor het eerst terug naar zijn geboortestad Riga, de hoofdstad van de Baltische sovjet-republiek Letland. Het is een stap in een ver verleden. 'Een afstand van een paar uur vliegen, maar voor mij afstand van vijfenveertig jaar, gemeten in lichtjaren...', aldus Vics zelf. In Letland gaat hij op zoek naar sporen van zijn persoonlijke geschiedenis: beken- den zijn gedeporteerd naar Siberië en daar omgekomen, de mooie gebouwen in Riga staan er nog maar zijn verwaarloosd, de samenleving die hij kende is door het Sovjet-bewind onherkenbaar veranderd en in zijn ouderlijk huis wonen nu Russen. Een film van Remmelt Lukkien en Maarten Rens.

George Steiner en het andere Israël

In het VPRO tv-programma van Wim Kayzer „Nauwgezet en wanhopig” sprak op 23 april 1990 George Steiner de volgende woorden:

„Zou er een Israël zijn zonder Holocaust of zoals Ben Goerion zei: Wij zijn de kinderen van deze catastrofe? Maar wat me nu bang maakt en daar kan ik nauwelijks over spreken: Zijn er bepaalde zaken in het Israël van vandaag, die Hitlers posthume triomfvormen? De joden waren 2000 jaar in een weerloze posi-

tie. Geen jood kon een ander mens dakloos maken. Geen jood kon een ander mens uit zijn huis verjagen. Geen jood kon een ander mens afranselen en zijn kinderen in de gevangenis zetten. Nu kunnen we dat wel en doen we dat ook.

Ik ben een arrogante racist, ik ben een echte racist zonder de minste twijfel. En ik was arrogant genoeg om met elke vezel in mijn lijf te geloven, dat de definitie van jood is: een man of vrouw die zijn kinderen zo heeft

opgevoed, dat ze nooit een ander menselijk wezen levend zouden kunnen begraven, zelfs niet om hun ouders of zichzelf te redden.

Dat was mijn definitie, verschrikkelijk arrogant en racistisch. En Israël heeft bewezen dat ik ongelijk had. En hier zit ik dan, niet alleen arrogant en racistisch, maar ik heb me vergist ook nog. Vandaar dat de vraag rijst: Waarom hebben wij het overleefd? Vanwaar het mysterie van onze overleving. Hoe

dan en waarom zijn wij het volk van de Bergrede en van de Ethica van Spinoza. Waarom dan is ons de kans geboden om voor de mensheid te fungeren als briefdragers en boodschappers van hoop en van bepaalde denkbepelden?

En op deze vraag is het antwoord van Israël: Je hebt alleen het recht als je temidden van ons woont, als je onze gevaren deelt. Of als je ons je kinderen stuurt, want aan oude mensen zoals jij hebben we niets. Voor dat antwoord heb ik ook een diep, diep respect.

De echt belangrijke vragen zijn de vragen die je meteen met je vergissingen confronteren.”

Tot zover het doordachte maar ook emotionele betoog van de joodse filosoof George Steiner. Het grootste deel van zijn verhaal zie ik als een samenvatting van, of een rode draad lopend door, de vier radio-uitzendingen geheten „Het andere Israël”. Is George Steiner in dit betoog antisemitisch?

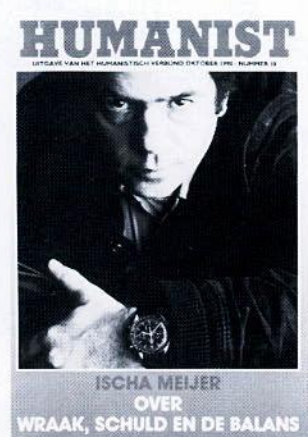
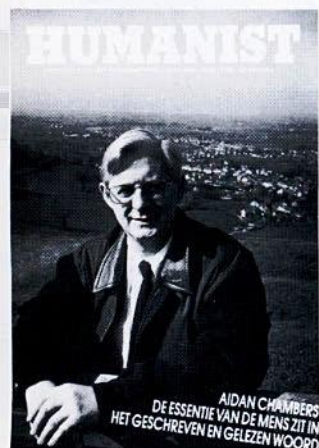
Het laatste stuk „Het antwoord van Israël” past ook geheel bij de opzet van de programmamakers. Want in het HOS-radioprogramma zijn als critici van het „officiële” Israël hoofdzakelijk joden opgevoerd die in Israël wonen en de gevaren delen.

P.M. de Bruijn (Breda)

Verbond tegen uitbreiding Ster?

De in de 'Humanist' van aug/sept op pagina 4 weergegeven essentie van de brief van het hoofdbestuur aan de Eerste en Tweede Kamer over bovengenoemd onderwerp heeft mij verbaasd en teleurgesteld. Zulks vanwege: de ongenueanceerde manier waarop over reclame in het algemeen wordt gesproken, het gebrek aan inzicht in de ether-reclame en het heil dat van de overheid wordt verwacht.

Het HV stelt niet tegen reclame te zijn. Maar daarop volgen dan een aantal tirades met woorden als 'hebzucht aanwakkeren', 'onwaarschijnlijkheid en leugenachtigheid', 'uitputting van de

JAARGANG 1990 IS BIJNA COMPLEET. GEEF FAMILIE, VRIEND(IN), KENNIS OF BUUR HEEL 1991 DE HUMANIST CADEAU! VUL DE BON IN STUUR 'M OP.

aarde', 'meer afval', die tot geen andere conclusie kunnen leiden dan dat het HV tegen reclame is. Althans 'bezorgd is over de hoeveelheid en de inhoud van veel reclameboodschappen'. Reclame is echter in onze westerse samenleving die is gebaseerd op markt-economie onmisbaar. Wezenlijk en waardevol in een markt-economie is dat de consument keuzevrijheid heeft. Die keuzevrijheid is essentieel voor het vrijheidsgevoel van de mens. De mens kan zelf beslissen wat hij of zij wil kopen. Er is geen overheidsinstantie die hem of haar een bepaald consumptiepatroon oplegt. Hoe het gaat en afloopt als de overheid meent dat wel voor z'n onderdanen te moeten regelen, hebben we kunnen zien in Oost-Europa. Het zou ook het HV veel waard moeten zijn dat in onze westerse samenleving de mens zelf zijn consumptiepatroon kan bepalen, dat die verantwoorde-

lijkheid bij de mens zelf ligt.

Aan markt-economie is echter inherent dat de aanbieders hun produkten aanprijzen. Die aanprijzingen zijn uiteraard niet objectief, maar eenzijdig en overdreven. De mondige consument is daarmee vertrouwd en weet tussen de veelheid van informatie zijn weg wel te vinden, al is het soms een proces van vallen en opstaan.

Om de reclamemakers 'in toom' te houden en leugenachtigheid tegen te gaan, bestaat er in Nederland de Reclame Code Commissie. Alle klachten over reclame-uitingen, óók over etherreclame, kunnen aan die commissie worden voorgelegd. Als het HV bezwaar heeft tegen bepaalde reclame-uitingen moet ze die aan de Reclame Code Commissie voorleggen. En als het HV vindt dat die commissie haar werk niet goed doet, mag ze dat ook zeggen. Ook kan het HV publiekelijk 'tegengas' geven te-

gen bepaalde reclame door de consument - en dat zijn wij dus allemaal - te wijzen op de uitputting van de aarde, de afvalberg en dergelijke, en op de verantwoordelijkheid van de consument daarvoor. Op die manier kan het HV trachten invloed uit te oefenen in de door het HV goed geachte richting. Maar laat het HV zich verre houden van ongenueanceerde kretologie!

(...) Er zou nog veel meer op te merken zijn. Het is uit het voorgaande echter duidelijk dat de brief van het HV aan Eerste en Tweede Kamer misplaatst was. Het HV doet er beter aan de publieke opinie te doordringen van haar bezorgdheid voor de toekomst van de wereld. Want bij het publiek ligt de hoofdverantwoordelijkheid voor het eigen gedrag.

R.J. Overall (Arnhem)

(Ingezonden mededeling)

GIRO
26655

BEVRIJDINGSFONDS
KOMITEE ZUIDELIJK AFRIKA
AMSTERDAM
020 270801

Hoofdbestuur in gesprek met „vrije” raadslieden

In de hoofdbestuursvergadering van oktober is gesproken over het contact met de „Vereniging voor Vrijgevestigd Humanistisch Geestelijk Werk” (VVHGW). Een tiental afgestudeerden van het Humanistisch Opleidings Instituut (HOI) heeft onlangs deze belangenvereniging opgericht. Bedoeling is om tegen betaling diensten aan te bieden. Het Humanistisch Verbond, met name het hoofdbestuur, draagt voor deze „vrijgevestigden” en de kwaliteit van hun werk geen inhoudelijke verantwoordelijkheid. Naar aanleiding van het verzoek van de VVHGW aan het hoofdbestuur om „morele steun”, zal binnenkort in een gezamenlijk overleg de (on)mogelijkheid hiervan aan de orde komen.

Ad Hoogendijk in Bussum

Hij schreef het onlangs verschenen boekje 'Spreekuur bij een filosoof' en zal op zondagochtend 18 november een lezing houden over de noodzaak om mensen filosofische vaardigheden aan te leren. Dit zal dan speciaal toegespitst zijn op arbeidsituaties en op het overbruggen van de kloof tussen arbeid en zingeving. Aanvang 10.30 uur in de zaal van hotel Jan Tabak in Bussum. Toegangsprijs f 5,- maar daar krijgt u dan ook een kopje koffie voor in de pauze.

Jorine Boegem in Doetinchem

Humanisme in het dagelijks leven' is het onderwerp waarover Jorine Boegem op donderdag 29 november zal spreken in hotel De Rode Leeuw in Terborg. Zij is algemeen secretaris van het HV en sinds 1985 lid van het hoofdbestuur. Aanvang 20.00 uur.

„Positieve actie voor vrouwen” was een volgend agendapunt voor het hoofdbestuur. Al eerder heeft het HV zich hierover uitgesproken, met name ten gunste van een voor vrouwen stimulerend personeelsbeleid in de eigen organisatie. Een en ander moest nog uitgewerkt worden in het personeelsplan. Bij de werving van nieuwe medewerkers zal voortaan vermeld worden: „Bij gebleken geschiktheid genieten vrouwen de voorkeur”. Tevens besloot het hoofdbestuur dat bij het ontwikkelen van verder personeelsbeleid ook positieve actie voor andere groepen zal worden betrokken (zoals allochtonen en gehandicapten). (B.B.)

Gevoelens in Utrecht

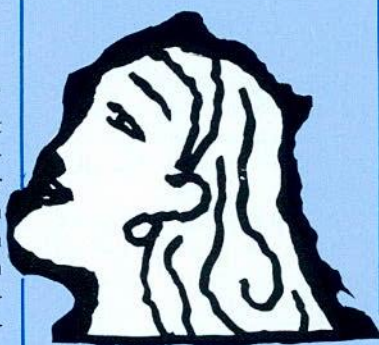
De werkgroep vorming van de afdeling Utrecht houdt op 25 november een informatiebijeenkomst over de mogelijkheid om op een andere manier om te gaan met gevoelens als schaamte, schuld, kwaadheid en angst. De achterliggende filosofie en de methode zijn ontwikkeld en uitgewerkt door o.a. Ellis en Maultsby (USA), en in ons land Prof. Diekstra en Henk Hermans.

Na afloop van de bijeenkomst is er de mogelijkheid zich op te geven voor een leergroep. Ook van buiten de regio Utrecht is men welkom. Vooral als men van plan is een dergelijke activiteit in de eigen afdeling te overwegen.

De bijeenkomst begint om 14.00 uur. Plaats: Erasmushuis, Oudkerkhof 11 Utrecht. Voor nadere informatie: Roel Trap-pel, tel. 030-717003.

Literatuur in Amsterdam

Op dinsdag 13 november zal Ernst van Altena, literator en vertaler, een lezing houden in Amsterdam. Plaats is de Reynier Vinkeleskade 64, aanvang 20.00 uur precies.

Verbondsradaar verdeeld over Israël-uitzendingen van HOS

„Pas de laatste tijd horen wij meer vanuit het gezichtspunt van de Palestijnen. In de bezetten gebieden zijn zij even vrij als wij hier in '40-'45. Voortdurend zijn er deportaties”. Met deze woorden betuigde Hein Roethof in de Verbondsradaar op 6 oktober steun aan de programma's over „Het Andere Israël”, uitgezonden door de Humanistische Omroep Stichting (HOS). De uitzendingen hebben veel beroering veroorzaakt onder de leden van het Verbond. Schriftelijke reacties getuigen van „een antisemitische indruk” en „een bewust eenzijdige aanpak”. Maar ook van „meer begrip voor de Palestijnen” en „er is reden voor harde kritiek op Israël”.

De Verbondsradaar toonde zich klankbord van soms zeer uiteenlopende meningen. VR-lid Jaap Samson toonde zich „geschokt” en vroeg zich af of het hoofdbestuur verantwoordelijkheid kan nemen voor deze programma's. Hij citeerde uit een brief van het CIDI dat de serie „onverantwoord” noemt. Citaten zouden uit hun verband zijn gerukt, waardoor een beeld tevoorschijn komt, ver van de realiteit.

Dik Wolschrijn maakte onderscheid tussen vorm en inhoud: „het zal waar zijn wat ten gehore is gebracht. Maar de vorm waarin heeft een ongewild negatief effect gehad”. Guus den Besten was het daarmee eens: „Ik geloof niet dat de HOS bewust heeft gechocqueerd, maar ik ben wel kwaad om wat ze soms uitzenden”. Paul Voorhoeve haakte daar op in: „Het zou beter zijn als de uitzendingen

Muziek in Amsterdam

Leo Samama is componist, musicoloog en docent aan de Rijksuniversiteit in Utrecht en zal op dinsdag 27 november om precies 20.00 uur een lezing houden over muziek. Plaats is de Reynier Vinkeleskade 64 in Amsterdam.

gen meer gericht waren op wat wel binnen het HV aan de orde is. In een zaak die zo gevoelig ligt, had tenminste hoor en wederhoor moeten plaatsvinden; dat is trouwens één van de beginselen van het HV”. Els van de Waals zag in het gebeuren een bewijs voor „de grote gevaren die verzelfstandigde HV-stichtingen met zich meebrengen”. Hans Hoekzema vond de uitzendingen „ongemeen kritisch”, nergens relativiserend. De kwalificatie „antisemitisch” ging hem echter te ver. Ook Ico van der Willik had van antisemitisme niets bemerkt.

Namens het hoofdbestuur zei Henk Smit het zeer kwalijk te vinden dat sommigen de programma's antisemitisch noemen. „Er is een zeer onderbelichte kant van Israël ten gehore gebracht; daarom bewust de titel „Het Andere Israël”. Alle feiten zijn gecheckt. Ook vanuit Israël zelf zijn de programma's opgevraagd; we krijgen daarop alleen positieve reacties.” Smit ontraadde de Verbondsradaar om een motie van afkeuring aan te nemen. Met 24 tegen 11 besloot de Raad de motie niet in stemming te brengen en het te laten bij het gevoerde debat.

In de VR kwam voorts de eerste versie van de begroting 1991 aan de orde. Met een enkele kanttekening werd het stuk gunstig ontvangen. Over het kostendekkend maken van de tarieven voor uitvaartbegeleiding liepen de opvattingen uiteen. De penningmeester kondigde aan daarover in bespreking te gaan met de betreffende landelijke werkgroep. (BB)

Baudelaire in Den Haag

Charles Baudelaire (1821-1867) was een veelzijdig auteur. Hij schreef onder andere dagboeken, prozagedichten en was een verdienstelijk kunstcriticus. Onsterfelijk is hij geworden met zijn dichtkunst.

Baudelaire was een gekweld mens. Hij leed aan „spleen” („ennui”, „verveling”). Het is een soort zwaarmoedigheid: de negentiende eeuwse versie van „het niet meer zien zitten”. Hij buit dit onderwerp literair uit. Tegenover die „spleen” staat het „ideaal”. Over wat dat ideaal inhoudt is veel gefilosofeerd. Het is o.a. de ontsnapping aan de ondraaglijkheid van het leven naar een „elders” dat hem rust geeft. „Ontsnappen” deed Baudelaire d.m.v. opium, has-

jiesj, alcohol en vrouwen. In „Onechte paradijzen” („Les Paradis Artificiels”) bestudeert hij de effecten van opium, wijn en hasjiesj. In de „Fleurs” wijdt hij er menig vers aan.

Wat steekt er achter de gedichten van Baudelaire? Wie was hij? Op dinsdag 20 november gaat Kees Moerbeek (afgestudeerd in de moderne Franse letterkunde) met u op zoektocht naar Baudelaire. Deze zoektocht wordt onderbroken door levende muziek uit Baudelaire's tijd.

Een gekweld mens! dinsdag 20 november, aanvang 20.00 uur, in het Humanistisch Centrum, Laan Copes van Cattenburch 72, Den Haag.

Lezingencyclus in Groningen

In de maanden november en december vindt in Groningen een lezingencyclus plaats over de kwaliteit van het bestaan in de jaren negentig. Titel is: „overleven of beleven”.

Een aantal bekende sprekers zal ingaan op thema's als de aantasting van de natuur en de mens-dier relatie, nieuwe relatievormen en de positie van kinderen, de gevolgen van de (medische) technologie en de betekenis van vormgeving, schoonheid en spiritualiteit in het alledaagse leven. Een belangrijke vraag is: kunnen we ons richten op nieuwe bronnen van zingeving en beleving, als alternatief voor een op comfort, consumptie en beheersing gerichte levenswijze? Waarmee gaan we ons de komende tien jaar voeden, lichamelijk, emotioneel en geestelijk? Willen we eigenlijk wel veranderen en zijn we daartoe in staat?

De cyclus bestaat uit de volgende bijeenkomsten:

- Woensdag 21 november: Otto Duintjer en Fons Elders over Spiritualiteit en schoonheid.
- maandag 26 november: Iteke Weeda en Ruurd Veldhuis over Verbondenheid en Relatievorming.
- Zondag 2 december: Jan de Boer en Piet Thoenes over Verbonden en Bewogen.
- Maandag 10 december: Barbara Noske en Klarissa

Nienhuys over Mens dier en milieu.

- Dinsdag 18 december: Herman Coenen en Wim van Dooren over Aanpassing, Afwijking en Verzet.

De cyclus vormt een onderdeel van een samenwerkingsproject van de plaatselijke afdeling en het Centraal Bureau, gecoördineerd door twee landelijke functionarissen.

De aanvang van de bijeenkomst op zondag 2 december is 14.00 uur, die van de overige om 19.30 uur. Plaats is steeds Huize Maas, Vismarkt 52 te Groningen (op loopafstand van het Centraal Station). Kaarten zijn te reserveren via het HV-Groningen, tel.: 050-128750 (op werkdagen tussen 10.00 uur en 13.30 uur). De toegangsprijs is f 7,50. Een paspartout voor alle lezingen kost f 25,-.

„Afscheid” in Zutphen

In Het Praethuis van de Polbeek aan de Van Doornborchstraat 1 te Zutphen zal op zondag 18 november mevrouw W. Kromhout de film „Afscheid” presenteren, waarna er gelegenheid zal zijn voor discussie rond de thema sterven en stervensbegeleiding. Aanvang 10.30 uur. Informatie: D. Duyn, tel. 05750-24503.

Jonge Humanisten over de dood

Op zaterdag 15 december organiseren de Jonge Humanisten een themadag waar de dood vanuit verschillende invalshoeken onderzocht zal worden. Zo komen onder meer aan bod:

- dood als inspiratiebron voor schrijvers,
- Doodsrituelen in andere culturen,
- spiritisme (geesten en andere tot de fantasie sprekende zaken),
- leven na de dood?
- ook zal er o.l.v. iemand van de afdeling stervensbegeleiding gesproken worden over de confrontatie met de dood.

Deze dag vindt plaats op het LHC, Oudkerkhof 11 in Utrecht en begint om 11.00 uur en zal duren tot 17.00 uur. De

kosten bedragen f 10,- incl. lunch. Na afloop is er natuurlijk weer de gezamenlijke maaltijd. Informatie en opgave: afd. verenigingszaken HV, 030-318145.

Hoe verkopen we humanisme?

Namens het Gewest Gelderland wordt er op zaterdag 17 november een werkdag georganiseerd. Doel is het ontwikkelen van en het oefenen in vaardigheden, die nodig kunnen zijn bij het activeren van leden. Kadertrainers van het HV hebben een boeiend programma samengesteld. De dag is bedoeld voor leden van besturen en activiteiten-groepen (o.a. HVO en PGV). Ook HV-leden van buiten het Gewest Gelderland zijn welkom. De dag zal worden gehouden in de Mariaschool in Zutphen van 10.30-16.30 uur. Opgeven voor 7 november bij Ariane de Brauw, tel. 030-318145. Kosten f 15,- inclusief lunch. Voor inlichtingen en doorgeven van vragen en suggesties kunt u bellen 05430-16320, of 05700-35543.

Coornhert in Amersfoort

In het kader van het Coornhertjaar zal drs. J. Hoogervorst secretaris van het nationaal comité Coornhertherdenking op zondagmorgen 18 november te Amersfoort spreken over de belangrijke ideeën van Dirk Volckerts Coornhert.

Plaats: Humanistisch Verz. tehuis, Burg. v. Randwijckhuis, Diamantweg 22, Amersfoort. Aanvang 10.15 uur.

Smith en Coornhert in Zuid-Limburg

De afdeling Zuid-Limburg organiseert in november twee lezingen.

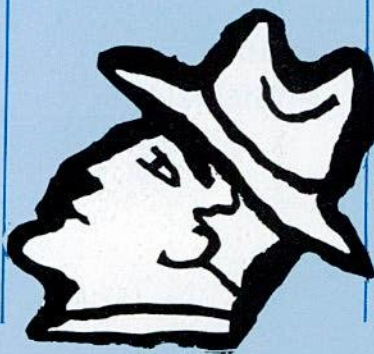
De eerste zal worden gehouden op zondag 11 november en gaat over Adam Smith. Spreker zal zijn de heer Raymond Opdenakker.

Plaats: Maastricht, Hotel de L'empereur Stationsstraat 2.

Tijd: van 11.00 uur tot 13.00 uur. De lezing zal de bijdrage van Adam Smith laten zien aan de economie, het liberalisme en het kapitalisme. De tweede lezing vindt plaats op 25 november en gaat over Coornhert en zijn invloed op het strafrechtstelsel, met als spreker drs. Gelderblom.

Plaats: Sittard, Oranje Hotel, Rijksweg-zuid 23.

Tijd: 11.00 uur tot 13.00 uur.

Verstandig omgaan met gevoelens in Utrecht

De werkgroep vorming van de afdeling Utrecht houdt op 25 november een informatiebijeenkomst over de mogelijkheid om op een andere manier om te gaan met gevoelens als schaamte, schuld, kwaadheid en angst. De achterliggende filosofie en de methode zijn ontwikkeld en uitgewerkt door o.a. Ellis en Maultsby (USA), en in ons land Prof. Diekstra en Henk Hermans.

Sprekens in het openbaar

Op zaterdag 17 november vindt er op het landelijk Centrum in Utrecht een trainingsdag plaats met betrekking tot het spreken voor grotere groepen mensen. Niet iets alleen voor mensen die „Brugman” heten dat kun je op deze dag ervaren en leren. Er zal praktische informatie worden gegeven, maar er zal ook gelegenheid zijn voor oefening. Deze dag is speciaal bedoeld voor jongeren tot 30 jaar die van plan zijn om voor de JH activiteiten te gaan organiseren. De dag begint om 10.30 uur en zal duren tot 17.00 uur. Informatie en opgave: afd. Verenigingszaken, Utrecht, 030-318145.

Jana Beranová in Winterswijk

„Als niemand luistert naar niemand, vallen er doden in plaats van woorden.” Dit is een bekende tekst van een poster van Amnesty en geschreven door Jana Beranová. Zij zal op maandag 5 november praten over cultuur en politiek in Tsjecho-Slowakije. De avond begint om 20.00 uur in 'De Herberg', Groenloseweg 60 in Winterswijk.

Na afloop van de bijeenkomst is er de mogelijkheid zich op te geven voor een leergroep. Ook van buiten de regio Utrecht is men welkom. Vooral als men van plan is een dergelijke activiteit in de eigen afdeling te overwegen. De bijeenkomst begint om 14.00 uur. Plaats: Erasmushuis, Oudkerkhof 11 Utrecht. Voor nadere informatie: Roel Trap-pel, tel. 030-717003.

Midwinterdagen in Bakkeveen

Na het succes van vorig jaar organiseert de Homo-Lesbische Werkgroep van het HV voor de tweede keer een Midwinter-weekend. Homosexuele, lesbische en biseksuele mensen die dit jaar eens af willen van de traditionele kerstdagen zijn welkom van zondag 23 t/m woensdag 26 december in Volkshogeschool Allardsoog te Bakkeveen, nabij de Friese wouden. De deelnemers wordt een gevarieerd programma geboden waarin sfeer van openheid en bezinning centraal staan. Workshops, muziek, spel, theater en nog veel meer. Er is plaats voor 60 deelnemers. Informatie en inschrijvingsformulier kunt u aanvragen bij het Humanistisch Verbond, tel.: 030-318145 (Ariane de Brauw; of schriftelijk: postbus 114, 3500 AC Utrecht).

Jonge Humanisten in Haarlem

Jonge Humanisten in de afdeling Haarlem organiseren op dinsdag 6 november een bijeenkomst over het thema: „Achtergronden en conflicten tussen de Arabische en westerse Cultuur”. Er zal een korte informatieve video worden getoond, waarna er verder over het onderwerp gepraat zal worden. Verder zal de avond ook cultureel een beetje aangekleed worden. De bijeenkomst is toegankelijk voor jongeren t/m 35 jaar en vindt plaats in het Nivoncentrum, Voorhelmstraat 3 te Haarlem. Aanvang 20.00 uur. Informatie Gitta van 't Land, 023-354724.

Boekje 40 jaar HV-Bussum

Ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de afdeling Bussum en omstreken is een boekje gemaakt met de titel „40 jaar Humanisme”. Hierin wordt een beschrijving gegeven van de ontwikkeling van de afdeling Bussum e.o. in de periode 1948-1988. De activiteiten van de leden, de aankleding van de bijeenkomsten, contacten met „Utrecht”, maatschappelijke activiteiten,

het Humanistische Vormings Onderwijs, kortom alles waar humanisten zich in de loop van de jaren druk om hebben gemaakt, vindt u erin terug. Als u geïnteresseerd bent kunt u dit boekje bestellen door vijf gulden over te maken op postgirorekeningnr. 602565 t.n.v. de penningmeester HV Bussum e.o., te Muiden. U krijgt het boekje dan toegesonden.

Abonnement en lidmaatschap

Een jaarabonnement op de Humanist kost slechts f 30,-. Bel: 030-318145 (toestel 28). Leden van het Humanistisch Verbond ontvangen het blad gratis. Als u lid wordt, hoeft u dus geen abonnement te nemen.

Lid worden van het Humanistisch Verbond is simpel. Alleen even bellen naar 030-318145 of een kaartje sturen naar postbus 114, 3500 AC Utrecht. Als richtlijn voor hoogte van de contributie geldt een half procent van uw bruto-inkomen. De minimum-contributie is f 70,- als u een brutojaarinkomen heeft van f 18.000,- of meer. Zit u daaronder dan betaalt u f 45,- per jaar. Voor jongeren onder de 27 jaar geldt een minimumcontributie van f 33,-. U kunt de contributie behalve in één mep, ook in tweeën, of zelfs per kwartaal betalen. Uitgegaan wordt van een individueel lidmaatschap. Per lid kan één persoon, wonend op hetzelfde adres, kiezen voor een gratis medelidmaatschap. Een medelid ontvangt geen Humanist.

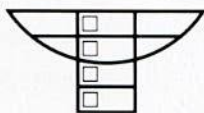
030-318145

S.v.p. wachten met betalen tot u een akseptgirokaart ontvangt.

Het Ruwaard van Putten Ziekenhuis waar vrijwel alle specialismen vertegenwoordigd zijn, is een actief regionaal algemeen ziekenhuis met uitgebreide poliklinische faciliteiten en 275 bedden.

In ons ziekenhuis, dat zich kenmerkt door een eigen karakter met een prettige werksfeer, zijn circa 650 personeelsleden werkzaam.

Het Ruwaard van Putten Ziekenhuis is centraal gelegen en uitstekend bereikbaar met ondermeer het openbaar vervoer (metro- en busstation Spijkenisse-Centrum).

Voor ons team "Geestelijke Verzorging", dat bestaat uit een drietal parttime-medewerkers (Nederlands Hervormd predikant, Rooms-Katholiek pastor en een Humanistisch geestelijke raadsman/vrouw, zoeken wij een

HUMANISTISCH GEESTELIJK RAADSMAN/VROUW 30%

Werkzaamheden:

- Het leveren van een bijdrage aan de geestelijke verzorging ten dienste van patiënten en familie;
- Het meewerken aan de integratie van de geestelijke verzorging in het geheel van de zorgverlening van het ziekenhuis;
- Het, in samenwerking met kollegæ, vormgeven aan het zorgbeleid, vanuit een visie op geïntegreerde geestelijke verzorging, gebaseerd op ieders eigen identiteit;
- Bereidheid tot het verrichten van bereikbaarheidsdiensten.

Functie-eisen:

- Een (nagenoeg) afgeronde opleiding aan het Humanistisch Opleidingsinstituut (H.O.I.) en/of Universiteit voor Humanistiek;
- Ervaring in de gezondheidszorg strekt tot aanbeveling.

Arbeidsvoorwaarden:

- De CAO voor het Ziekenhuiswezen is van toepassing;

- Het salaris bedraagt, afhankelijk van leeftijd, opleiding en ervaring maximaal f 5.749,- volgens FWG-functiegroep 60;
- Het ziekenhuis kan bemiddelen bij het zoeken naar woonruimte;
- Een verhuiskostenvergoeding wordt eventueel verstrekt.

Inlichtingen:

- Meer informatie wordt graag verstrekt door de heer J.G. de Bruijn (Direkteur Patiëntenzorg), de heer J.G. Kooren (Koördinator Geestelijke Verzorging), telefoon 01880-58888 en/of mevrouw H.A. Kromhout (Koördinator Geestelijke Verzorging in ziekenhuizen van het Humanistisch Verbond), telefoon 030-318145;
- Het Humanistisch Verbond verzorgt de inhoudelijke toetsing bij de benoeming.

Reactie:

- Uw schriftelijke sollicitatie kunt u binnen 2 weken na het verschijnen van deze advertentie richten aan de dienst Personeel, Organisatie & Opleiding.

Ruwaard van Putten Ziekenhuis

Postbus 777, 3200 GA SPIJKENISSE. Tel.: 01880-58888

(Ingezonden mededeling)

Humanistisch geestelijk raadvrouw/-man

voor 8 uur per week

Het Schieland Ziekenhuis in Schiedam is een algemeen ziekenhuis en nu nog gehuisvest in twee dicht bij elkaar gelegen gebouwen. In de komende jaren zullen alle klinische en poliklinische activiteiten worden ondergebracht in het gebouwencomplex aan de Burg. Knappertlaan. Als modern ziekenhuis kent het Schieland Ziekenhuis vrijwel alle specialismen. Ruim 900 medewerkers zetten zich gezamenlijk in voor een optimale zorgverlening.

SCHIELAND
ZIEKENHUIS

Het Bestuur van het Schieland Ziekenhuis wil kennis maken met kandidaten voor de functie van humanistisch geestelijk raadvrouw/-man.

Tot uw taken behoren onder andere:

- leveren van een bijdrage aan de geestelijke verzorging ten dienste van patiënten en hun familie
- meewerken aan de integratie van de geestelijke verzorging in het ziekenhuis.

Wij vragen van u een afgeronde opleiding aan het Humanistisch Opleidingsinstituut. Ervaring als humanistisch geestelijk verzorger in een instelling binnen de gezondheidszorg strekt tot aanbeveling.

Arbeidsvoorwaarden

Salariëring en rechtspositie zijn zoals bij de overheid gebruikelijk (Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds). De aanstelling geschiedt in overleg met het Humanistisch Verbond.

Informatie en sollicitatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de heer B. Mellema, waarnemend directeur patiëntenzorg, telefoon 010-4733733. Uw schriftelijke sollicitatie kunt u richten aan het Bestuur van het Schieland Ziekenhuis, Postbus 215, 3100 AE Schiedam.